

SZAKDOLGOZAT

Packy-Rónai Zsuzsanna Sára
Óvodapedagógus

Kaposvár
2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Óvodapedagógus Szak

Növényfestés az óvodában

Képességfejlesztés növényfestési és alapvető kézműves technikák alkalmazásával óvodáskorú gyermekek körében

Belső konzulens: Farkas Beáta
művésztanár

Készítette: Packy-Rónai Zsuzsanna Sára
G8STO2
levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Intézet

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék

Bevezető	1
Szakirodalmi áttekintés	3
A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus	
Gyakorló Óvodájának bemutatása	16
Személyi és tárgyi feltételek	16
Élményporta	18
A foglalkozásokon résztvevő gyermekcsoport bemutatása	21
A felhasznált növények ismertetése	24
Festőnövényekről általában	24
A foglalkozásokon felhasznált növények ismertetése	25
A foglalkozásokon alkalmazott technikák bemutatása	30
Foglalkozások vázlatai és megvalósulásuk	34
Képkészítés növényekkel	34
Botanikai nyomat készítése	37
Plakettkészítés	38
Papírmerítés	40
Textília és fonal festése hagymával, céklával, lilakáposztával és pitypanggal	43
Festés növényi levelekkel	45
Összegzés	47
Hivatkozásjegyzék	48
Ábrajegyzék	51
Irodalomjegyzék	52
Mellékletek	54

Bevezető

Szakedolgozatomnak a Növényfestés az óvodában címet adtam. Már egészen kis koromtól kezdve érdekelt és lekötött a különböző kézműves technikák alkalmazása. Az utóbbi két évben kezdtem el növényfestési technikákkal foglalkozni és kutatni egyre mélyebben a témában. Jelenleg a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Gyakorló Óvodájában dolgozom pedagógiai asszisztensként. Rendszeresen készítek az oda járó kisgyermekkel különböző technikákkal kézműves alkotásokat. Éppen ezért kézenfekvőnek tűnt, hogy e két szenvedélyemet összekapcsolva készítem el szakdolgozatomat.

A művészeti tevékenységek - a kisgyermekkorú nevelés alapvető elemei - lehetőséget adnak a gyermekeknek kreativitásuk, képzelőerejük és önkifejezésük felfedezésére. A hagyományos művészeti tevékenységekben használt anyagok közül azonban sok szintetikus, ami negatív környezeti hatásokkal járhat. Az elmúlt években megnőtt az érdeklődés a természetes anyagok művészeti tevékenységbe való beépítése iránt, ezzel is elősegítve a környezettudatosságot és a fenntarthatóságot, ezáltal természetközeli élményt biztosítva a gyermekek számára.

Hipotézisem a következő: A különböző, természetes anyagokkal dolgozó kézműves technikák, például a növényfestés, beépíthetők az óvodás korú gyermekek művészeti nevelésébe.

Kutatásom egy éven át, óvodai keretek között zajlott. A gyerekeket az utolsó 10 hétben természetes anyagok felhasználásával művészeti tevékenységsorozatba vontam be.

Szakedolgozatomban a természetes anyagok, főként a festőnövények és különböző virágzatok beépítésének lehetőségeit kutatom a 3-6 éves gyermekek művészeti tevékenységei során, valamint az ezzel kapcsolatos technikákat mutatom be.

A dolgozathoz inspirációként szolgált és esettanulmányként használom fel az óvodában 2020 óta folyó élményporta program tevékenységét. A kertben folyó, a későbbi művészeti tevékenységhez vezető folyamatban a gyermekek teljes mértékben részt vettek, a növények ültetésétől, a betakarításon át a ter-

mészetes színezékek előállításáig. A természetes színezékeket és az óvoda udvarán begyűjtött virágokat, terméseket ezután különféle kézműves és művészeti technikák, például fonás, festés és kollázs készítésére használtuk fel. Kutatásom célja, hogy feltárjam a természetes anyagok kisgyermekes művészeti tevékenységeibe való beépítésének lehetőségeit, bemutassam annak módjait, elősegítsem a fenntartható és környezetbarát művészeti anyagok használatát a kisgyermekes nevelésben.

A kutatásban bemutatott technikák, valamint eredmények hasznosak lehetnek a pedagógusok, a szülők és a döntéshozók számára olyan művészeti tevékenységek megtervezésében és megvalósításában, amelyek elősegítik a természethez való kapcsolódást és a környezeti fenntarthatóságot.

A szakirodalmi áttekintés után, dolgozatomban második részében a felhasznált növényeket és az alkalmazott technikákat mutatom be. Az intézmény személyi és tárgyi feltételei, az élményporta és az óvodakert, valamint a projektben részt vevő gyermekek bemutatása után a foglalkozásokat, az alkotási folyamatokat és azok fejlesztő hatásait ismertetem.

Reményeim szerint sikerül bizonyítanom hipotézisemet.

1.kép A foglalkozáson résztvevő gyermekek egy csoportja

Szakirodalmi áttekintés

2011-ben, a Laci és az oroszlán című könyv megjelenésének ötvenedik évfordulója alkalmából készített interjút Marék Veronikával az MTI Press egyik munkatársa. Az újságíró azon kérdésére, mely szerint fontosnak tartja-e az író, hogy a gyerekkönyvekben szereplő rajzok egyszerűek legyenek, ezt válaszolta: „Ezen örökké lehet vitatkozni, mindig vannak hívei annak, hogy a gyerekeknek gyönyörű rajzokat kell készíteni, részletgazdag, tökéletes alkotásokat, hogy nézegessék, hogy fejlődjenek. Megint másik társaság – én vagyok a másik társaság – azt mondja, hogy a gyerekeknek sokszor a jelek is elégségesek, mert olyan érzékeny a belső látásuk, hogy nem szükséges kicikornyázni, pontosan tudják, hogy miről van szó. De hangsúlyozom: a két véleményt nem kell szembe állítani, nem zárják ki egymást.” (Anonym 2011. online)

„A rajzolás, festés, mintázás, építés, képalakítás, a kézimunka, mint az ábrázolás különböző fajtái, továbbá a műalkotásokkal, a népművészeti elemekkel, szokásokkal, hagyományokkal, nemzeti szimbólumokkal, az esztétikus tárgyi környezettel való ismerkedés is fontos eszköze a gyermeki személyiség fejlesztésének. A gyermeki alkotás a belső képek gazdagítására épül. Törekedni kell a gyermeki alkotások közösségi rendezvényen való bemutatására és a tehetségek bátorítására.” (Melléklet a 137/1996.(VIII.28.) Korm. rendelethez) Egyértelmű, hogy a gyermekek személyiségfejlődését nagyban segíti, ha segítség nélkül is alkothatnak, ha sikerélményük van, és pozitív visszacsatolást kapnak. A kormányrendelet mellékletének ezen részét olvasva támadt az az ötletem, hogy a foglalkozásokon elkészített munkákból kiállítást szervezzek az óvodában.

„A gyermek művészeti alkotásokkal kapcsolatos első élménye az esetek túlnyomó többségében csak megsejtés jellegű, halk rezonálás, mégis ez a kezdet, amely folytatást kíván. A megízlelt élmények hihetetlenül nagy lendítő erővel rendelkeznek. Hiányuk viszont nem kívánt közömbösséghez vezet. A művészeti nevelés nem csak hasznos, hanem teljességgel elengedhetetlen az egész emberré válás nagy pedagógiai programjában. A művészeti nevelés arra tanít, hogy a gyermek felfedezze, hogy milyen szépségek vesznek körül. Elvezet a harmóniára, felnyitja a szemét a világ rejtett csodáira. A művészet a gyermek

belső látását fejleszti, a gyermek általa felfedező útra indul, felfedezi saját belső világát és a különféle művészi formák kifejezésvilágát. A művészeti nevelés egy olyan világhoz vezető út megmutatása, amelyen elindulva a gyermek igazi értékekhez, juthat.” (Anonym 2005. online) Számomra is fontos és iránymutató gondolatokat fogalmaz meg az Új Szó szlovák napilap munkatársa. Célom, hogy az általam vezetett foglalkozások során képes legyek a gyermekek vizuális nyelvének megújítására, kreativitásuk és fantáziájuk fejlesztésére.

Szakdolgozatom készítése során ösztönzőleg hatott rám munkatársam, Szederkényiné Skiba Andrea mesterpedagógus munkája. Mesterprogramja keretein belül létrehozott és működtet egy „Ügyes kezek” névre hallgató kreatív vizuális műhelyt, melyben lehetőséget biztosít a rajzkészségben kiemelkedő, jó kézügyességű, kimagasló kreativitással bíró és a vizuális technikák iránt élénk érdeklődést mutató 5-7 éves gyerekek számára. Inspiráló számomra, hogy a gyerekek számára olyan élményeket biztosít, mely során fejlődik a fantáziaviláguk és lehetőségük nyílik a szabad önkifejezésre. Példaértékűnek tartom mindennapi munkáját, mely során célja a gyermekekben rejlő kreativitás és fantázia minél korábbi felismerése és kibontakoztatása, továbbá a művészetek, a kulturális hagyományok és az alkotás korai megszerettetése.

Az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Karának munkatársai 1992-ben kezdtek bele egy művészeti pedagógiai terápiával kapcsolatos kutatómunkába Sándor Éva vezetésével. Kutatási céljuk egy művészeti terápiás módszer kidolgozása volt tanulásban akadályozott, diákotthonban élő gyermekek számára. Mélyen egyetértek azzal a kutatás leírásában megfogalmazott gondolattal, mely szerint „a művészet pedagógiai hatásainak alapja az a felismerés, hogy minden alkotás, amit az ember létrehoz, valami bennünk lévő kifejeződése. Az esztétikai értéket hordozó mű egyrészt hírt ad belső világukról, másrészt én-erősítő, önbizalom-erősítő hatású. Mivel esztétikai minőség, kollektív értéke is van.” (Sándor 2003, 9) Tehát jobban elfogadhatja saját magát, hogy ha kivívja a közösség tetszését munkája megmutatása által. Sándor Éva szerint ez a titka a jó művészeti szakköröknek, rajzórának és ezen gondolatával mélyen egyetértek. (Sándor 2003.)

2015-ben a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kara jelentette meg a Megújulás útjai II. (A KIP-módszer használata a Dél-Dunántúl Régióban) című kiadványát, melyben Rónai Gábor mesteroktató Megtartjuk a rajzórát című értekezésében így ír: „Jelen világunkban erőteljesen dús, parttalanul súlykoló jellegű vizuális kommunikációs hatások érik a gyermekeket képalkotó, s innentől kezdve fogalomalkotó tevékenysége meglehetősen sablonos formát ölt. Belső képeik kialakításához szinte nincs is szükség vizuális értelmi átélésre, hiszen a dolgok értékeit egy sajátos- alaposággal kimunkált- fontossági sorrend szerint készen kapják. Nincs szükség arra, hogy a felismerések meglátássá, a meglátások felfedezéssé fokozódjanak. A rájuk omló jelenségek, folyamatos, szájbarágós ismétlődései, számosságuk nem ösztönzi őket szubjektív újraalkotásra. Ennél fogva vizuális ítéleteik képszerű eredményei sablonosak, hasonlóan a fogalmakhoz, melyek konzumszerű tudattartalmakat, személyiségeket kreálnak.” (Rónai 2015, 98) Hasonlót tapasztalok én is nap mint nap. A foglalkozásokon résztvevő gyermekek közül négynek van saját televíziója, hatnak táblagépe és kettőnek mobiltelefonja, melyet sok esetben teljesen egyedül, felügyelet nélkül használnak. Ezt a jelenséget ellensúlyozandó teljes mértékben egyetértek Rónaival, aki szerint a vizuális nevelés továbbra is felelősségteljes hozzáállást kíván és aktualitása felé újult erővel kell koncentrálnunk. Mindezekért olyan, a vizuális nevelés hagyományos eszközrendszerén túli megközelítést próbálok mutatni, mely nem követi szorosan a megkövesedett metódusokat. Ezen felül pedig a mindennapi fejlesztő tevékenységem során olyan szemléletformálást próbálok nyújtani, ami a fenntarthatóság felé mutat.

Az óvodapedagógia színes világa címmel jelent meg egy tanulmánykötet 2021-ben, melyben Szabadi Edit a következőket írja: „Az alkotó tevékenységhez olyan légkör szükséges, ahol előtérbe kerül a természet, a világ megismerésében a látási, mozgási, tapintási, szaglási, hallási érzékelés összerendezése, a tér, forma, szín egységében. Az óvodai oldott légkörben előtérbe kerül a gyermek alkotó-befogadó képességének, fantáziájának, kreatív gondolkodásának, az esztétikumra való érzékenységének alakítása. Az egész nap folyamán rendelkezésükre áll a lehetőség, hogy meg tudják formálni elképzeléseiket, próbálkozásokat tehetnek mindenféle érdekes anyag megmunkálásával, vágással, tépéssel, gyúrással, fűzéssel, ragasztással, nyomat hagyással, stb.” (Szabadi

2021, 68) Ez a gondolat fontos támpont számomra. Minden vágyam, hogy a jövőben a fenti útmutatásnak megfelelően munkálkodhassak, mint óvodapedagógus, és hogy minél több alkalmat biztosítsak a gyermekeknek az élményszerzésre.

Harold M. Williams *A civilizáció nyelve: a művészetek létfontosságú szerepe az oktatásban* címmel tartott beszédet az Amerikai Egyesült Államok Művészeti és Bölcsészettudományi Bizottsága: „A művészet az emberi kommunikáció és a megértés alapvető, központi médiuma. A művészet az, ahogyan egymással beszélünk. Egykori és mai civilizációk nyelve, amelyen keresztül kifejezzük szorongásainkat, vágyainkat, reményeinket és felfedezéseinket. Univerzális nyelv, amelyen keresztül kifejezhetjük közös törekvéseinket. A művészet csatorna melyen keresztül megérthetünk és megbecsülhetünk más kultúrákat.” (Williams 1991, 5) Ez alapján arra a megnyugtató megállapításra jutottam, hogy az amerikai és a magyar közoktatás egyformán fontosnak tartja a művészetek szerepét az oktatásban.

2013. a külhoni magyar kisiskolások éve programhoz csatlakozva jelent meg a *Művészeti nevelés kora gyermekkorban* című módszertani gyűjtemény. A kötetben jelent meg Pataky Gabriella *A vizuális képességek fejlesztésének tervezése* című munkája is, melyben olyan módszertani gondolatokat fogalmaz meg, melyek nagyban megsegítették a foglalkozásokra való felkészülésemet. Rengeteg előkészülettel, szervezési feladattal járt az alkotómunkára való felkészülés, ezt segítette rendszerbe foglalni az általa kidolgozott szempontrendszer. (Pataky 2013)

A Nebraska Lincoln Egyetemhez köthetően jelent meg 2012-ben esettanulmányokat összefoglaló és elemző munkája Patti Bailie-nek. *Connecting children to nature: A multiple case study of nature center preschools* címmel készült tanulmány azt vizsgálja, hogy az amerikai természetvédelmi központokban található vagy általuk üzemeltetett óvodák hogyan integrálják a gyermekfejlesztési és a környezetvédelmi célokat a kisgyermek nevelése, tanítása során. A kutatás alapja, hogy olyan társadalmi problémák, mint a környezetszennyezés, a gyermekkori elhízás és a fiatalok növekvő agressziója összefüggésbe hozhatók a gyerekek által a természetben eltöltött idő minőségével

és mennyiségével. A tanulmány kvalitatív többszörös esettanulmány módszerrel használt, amely nyolc természet központú látásmódot képviselő óvoda igazgatójának interjúját, csoportjainak megfigyelését és dokumentumaik áttekintését jelentette. A tanulmány megállapítja, hogy a kisgyermekkorú nevelés és a környezeti nevelés kombinációja hatékonyabb együtt, mint mindegyik külön-külön. A természetközpontrú tanterv egyaránt tartalmazhat a gyermekek fejlesztése szempontjából megfelelő oktatási gyakorlatokat, valamint környezettudatosságot elősegítő alapelveket is. Ebből egyenesen következik, hogy az oktatók képzése kulcsfontosságú a programok megfelelő szintű biztosításához. Ennek érdekében a tanulmány minőségi szabványok kidolgozását javasolja a természetközeli programmal dolgozó óvodák számára, valamint sürgeti egy egyesület vagy hálózat létrehozását a hasonló értékrenddel rendelkező tanítók és óvodapedagógusok számára. (Bailie 2012. online)

Landgráf Katalin, Penkala Éva és Szittner Andrea textilművészek 2001-ben megjelent Nagy szövekönyv című munkájában olvastam először részletesen a festőnövényekről. A könyv egyik fejezetében leírják, hogy a XIX. század második fele előtt csak és kizárólag természetes anyagokat használtak textília és fonál festésére. A festékanyagok lehetek állati-vagy növényi, illetve ásványi eredetűek is. Az egyiptomi királysírokban fellelt legrégebbi színes textilmaradványok bordó és vörös színűek. Ebből arra következtethetünk, hogy ezek a nehezen előállítható színek jelenthették a pompát és gazdagságot az uralkodó osztály számára. Az időszámításunk előtti Rómában például már rendeletbe foglalták, hogy a vörösre festett kelem viselésének joga a nemesek kiváltsága. Többféle állatból is képesek voltak vörös színt nyerni már az ókorban is. Alkalmas volt erre a mediterrán vidéken, tölgyfákon élő karmazsintetű. A festéket a nőstény tetű szárított testéből készítették. A másik kedvelt színt, a tirusi vörös színt egy mézshéjú kagylóféleségből állították elő. A festék elképesztően magas árát jól magyarázza, hogy 12000 kagylóból másfél gramm festékport tudtak előállítani. Később, az 1830-as években sikerült a bíborfestékkel azonos festékanyagot találni. Az indigó növény kisajtott levéből sikerült a hön áhított színt egy olasz vegyésznek előállítania. Fontos leletek kerültek elő Afrika talajvízmentes területein felbontott sírokból is: bíborral és alizarinnal festett ép ruhadarabok az időszámításunk utáni I. és II. századból. Már az ősi peruiak

és maják is kagylóféleségekből nyerték ki a vörös színt. Guatemalában pedig a mai napig magasabb áron tudják az indiánok értékesíteni az olyan textiliát, amiben akár csak néhány vörös szál fellelhető. (Landgráf-Penkala-Szittner 2001)

Érdekesnek tartom megemlíteni Ortutay Gyula főszerkesztésében készült Magyar Néprajzi Lexikonban megjelent utalást, mely szerint az egyes népek csak bizonyos színezeteket tudnak előállítani. Például az osztjákok (másnéven hantik, Oroszország egyik őshonos népcsoportja) csak a sárga és vörös színezetűre festő növényeket ismerik. (Ortutay 1979) 158) Történészek úgy vélekednek, hogy Indiában fejlesztették ki elsőként a festékipar minden lehetséges forrását. Ott először a gubacsot, festőbuzért, indigót és zöldgálicot ismerték. Marco Polo szerint tehetséges festőnek számítottak már a kínaiak is. Leírja, hogy valamilyen gyökerestül kiszedett fű-szerű növényt vízzel teli edénybe tettek, majd mikor már rohadni kezdett kiszedték a vízből és a napra tették. Megvárták, amíg elpárologott a víz és valamiféle sűrű anyag maradt hátra, melyet aztán darabokra vágtak. Európában a festő csülleng nevű növény felhasználásával állították elő a kék színt. A XVI. század második felében már importálták Indiából az indigót a spanyolok és a hollandok. Az európai kékfestő ipart védendő I. Erzsébet angliai uralkodó tiltotta az indigó használatát. A festőbuzér nagyon fontos színezőanyaga volt az ősidőknek. A növény gyökeréből vonták ki ezt a festéket. Törökvörös néven vált ismertté, de az arabok alizarinnak nevezték. Eredetileg a buzérral való festés nagyon bonyolult és hosszadalmas volt; a textiliát többször pácolták, avas olajba mártották, timsó fürdőbe majd mészvízbe tették. Ekkor darált buzérgyökérrel főzték és a végül szappanoldattal kimosták. Ezeket a műveleteket a kívánt árnyalat eléréséig ismételték. Jelentősen leegyszerűsödött ez a folyamat, mikor 1870-ben az első szintetikus alizarin forgalomba került. Nem sokkal ezután, 1897-ben piacra dobták az első szintetikus úton előállított indigó festéket is. Ezek nagyon gyorsan népszerűvé váltak, hiszen könnyen, nagy tételben, olcsón tudtak velük élénk, tüzesszínű textiliákat festeni. A burjánfestékek, azaz a növényi festékek még az 1900-as évek elején sokak által használt anyagok voltak hazánkban. Nem csupán az eddig említetteket, hanem sok más növényfajtát is ismertek és használtak, melyből még festék nyerhető. Manapság nagyon népszerű és divatos

visszatérni a „gyökerekhez”, természetes anyagokkal körül venni magunkat. (Landgráf-Penkala-Szittner 2001. 20-21) Az elmúlt két-három évben valóban megfigyelhető, hogy gombamód elszaporodtak a növényfestési technikák egyes szegmenseit bemutató videók, blogok. Ezek jellemzően a gőzöléses módszerrel létrehozható növényi nyomatok elkészítésének rejtjelmeibe engednek betekintést. Nagyon inspirálónak találok őket én is, a jövőben szeretném majd ezt a technikát is kipróbálni a gyermekekkel.

Elmondhatjuk, hogy a növényi festékek színvilága valamivel tompább, mint az ipari festékeké, de igazán sajátos, kellemes árnyalatokat lehet velük elérni. A fonalak, textíliák festése igényel némi gyakorlatot és egy kevés jártasságot a növénygyűjtés és a színek rögzítése terén, de már a kezdő festő is érhet el eredményt az első kísérletezések alkalmával. Festésre alkalmas növényeket találhatunk egy átlagos konyhában, úgymint kávé, teát, hagymahéjat, kurkumát. Boltban is vásárolhatunk festésre alkalmas gyógynövényeket, de a legnagyobb séta, kirándulás alkalmával gyűjteni a festőnövényeket. Ha ezeket frissen szedjük, akkor fontos, hogy a fel nem használt növényi részeket árnyékos helyen szárítsuk meg a későbbi felhasználás érdekében. Fontos tudni, hogy a növények különböző mértékben tartalmaznak festékanyagot, ezért a festékoldatokhoz eltérő mennyiségű növényt kell adagolni. A növényekben felhalmozódott festékanyag intenzitása függ az éghajlattól, vidéktől, évszaktól. (Landgráf-Penkala-Szittner 2001. 20-21)

A növényfestés története után kutatva a legfontosabb és legtöbbet idézett forrásom Kemendi Ágnes két abszolút hiánypótló műve volt. Az első az 1989-ben a Móra Ferenc könyvkiadó által megjelentetett Növényfestés című munkája, a második pedig az immáron három kiadást is megért (2014, 2017, 2021) Festés növényekkel című alkotása, mely a CSER Könyvkiadó és kereskedelmi Kft. gondozásában került a könyvesboltok polcaira. Mit festhetünk növényekkel? A színek mindig is nagyon fontos szerepet játszottak az emberek életében. Ugyan a színek értelmezésére nincs egyetemleges, konkrét szabály, de akad néhány színfogalom, amelyeknek minden társadalomban azonos a jelentésük. Például az éjszakát a fekete, a fényt a fehér, a tüzet és a vért a vörös, a növényvilágot pedig mindenhol a zöld szín jelöli. A 30 000 éves Ardeche-völgyi őskőkori barlangban felfedezett ábrák a legkorábbi szín-jeleink. Az őskori világ

minden részén a legfontosabb színek a fekete, fehér és vörös voltak. Ezeket a színeket földfestékek adták. A csiszolt kőkorszakban, neolitikumban vált elterjedtté a festőnövények használata. Az ember először saját testének festésére használta az ásványi és növényi színezékeket. Az ősember életében a testfestésnek rituális szerepe volt, a színeknek mágikus erőt tulajdonított. Ezeket a színezékeket úgy állították elő, hogy leveleket, virágokat, bogyókat zúztak össze és a kinyert nedvüket keverték össze agyaggal, állati eredetű kötőanyaggal és színes ásványi földdel. Később az arcuk pirosítására, a körmük és hajuk festésére is használtak növényeket, például hennát vagy erdei szedret, de a zöld dió burkából is főztek barna festéket ugyanezen célra. További festőanyagforrásként szolgáltak az állatok, csigák és tetvek, ám ezekben fellelhető színezőanyagok kinyerése rengeteg tapasztalatot és ügyességet kívánt. A legenda szerint például az ókori királyok színének, a bíbornak felfedezése a napistennek volt köszönhető, mivel azt egy igen bonyolult eljárással állították elő tengeri csigák mirigyváladékából. A különböző történelmi korokban és társadalmakban a színeknek pontos jelentése volt, használatuk sohasem volt ad-hoc jellegű vagy esetleges. A ruházatok színe és anyaga jelzés értékkel bírt. Jelezte az individuum társadalomban betöltött szerepét és helyét. Kifejezhetett különbözőséget épp úgy, mint hasonlóságot, egy adott csoporthoz való tartozást is. (Kemendi 2021)

Az őskorban fontos, kultikus szerepe volt a bőrök festésének is. Később az elejtett állatok bőrét átitatták a festékanyaggal, így a különböző növények cserző anyaga és az ásványi sók átjárták és tartósabbá tették azokat. Alapvetően a magas cseranyag tartalmú növényeket használták bőrcserzésre. Ezzel az eljárással enyhe alapszínt adtak a bőrnek: halványvöröset, zöldessárgát vagy barnássárga árnyalatot. Hazánkban anno a juhászok maguk készítették ki és varrták meg a bőröket. A fekete szín eléréséhez például berzsenyt, tölgygubacsot és rézgálicot főztek össze. Használtak még taplógombát és diófahéjat is. A bőrkikészítésben jártas emberek még számtalan növényi színezéket használtak, úgymint a festő kökényt, sóskaborbolyát, szömörécét és szurokfűvet is. (Kemendi 1989)

Régen a falusi emberek maguk készítették bútoraikat, melyek festésére növényi kivonatokat használtak. Tölgygubacs és vasgálic főzetéből fekete pácot

készítettek. Az égerfa kérgéből vörösbarna, a benge éretlen bogyóiból pedig sárga színezetet kaptak. A XVII. században lett divatos a díszesebb festésű bútor, de ezeket már a földfestékekkel dolgozó asztalos készítette. Anno a festők is maguk állították elő festékeiket, de ezek nagyon bonyolult, időigényes és aprólékos eljárások voltak. Természetesen a könyveket is növényi kivonatokkal festették. Az ásványi pigmentekhez sáfrányt, festő buzért, indigót, bodzabogyót, festő csülleget kevertek. A híres festő, Tiziano hamuzsírhoz és timsóhoz kevert buzérgyökeret, így állította elő krapplakk néven ismertté vált festéklakkját. Növényi eredetűek a zöld és sárga színezetek a holland tájképfestők festményein is. (Kemendi 1989)

A régi kéziratos könyveket is növényi tintával írták. Már a III. század óta készítenek magas cseranyag tartalmú növényekből tintát. Házilag is készítették, de a XIX. század elején a nagyobb városokban már külön mesteremberek foglalkoztak a tintakészítéssel. Tulajdonképpen egy kisebb üveg tinta elkészítéséhez csupán pár szál búzavirág szirmára, tölgygubacsra és kevés bodzabogyóra van szükség. Ma már nehéz elképzelni, de növényi eredetű festékanyagokat használtak a tejtermékek, borok, cukrászati készítmények dekorálására is. Az áfonyát, fekete bodzát és a fagyal termését bor színezésére használták. A sáfrány bibeszálaival sárgára festették az édességeket és likőröket is, de ez nagyon drága volt. (Kemendi 1989)

A textilfestés korai módszereire csupán következtethetünk, de némelyiket még a mai napig használják. Az ősi módszer szerint a szöveteket egy pigmentekből, mészből, agyagból kevert földfestékekkel kenték be. Később a tartósság fokozása érdekében vért, tojásfehérjét vagy fagyantát adtak a keverékhez. I.e. 2500 körüli korból, egyiptomi sírokban találtak színes textíliákat, melyek indigóval és sáfrányos szeklicével voltak festve. Bronzkori a legkorábbi európai bizonytétel a textilfestésnek. Svájci cölöptelek ásatásain találtak bodza, csülleget és festő rezedá maradványok mellett találtak még ásványi festékeket is. I.e. I. században a pamut, gyapjú és lenvászon festésére 12 festékanyagot ír le Plinius a Természettörténet című művében: barnát a zölddió burkából, kéket a festő csüllegetből, feketét tölgygubacsból, sárgát a festő rezedából vagy a

festő rekettyéből, vörös színt pedig a festő buzér gyökeréből nyertek ki. A legkedveltebb bíbor szín állati eredetű volt: bíborcsigák mirigyváladékából állították elő. (Kemendi 1989)

Az első festőcéhek a XIII-XIV században alakultak meg Európában. Külön céhekben dolgoztak a posztó-, gyapjú- és vászonfestők ugyanúgy, mint az egy színű tömegcikkeket festő és a színesebb árukat készítő céhek. A színek szeretete jellemezte a kelmfestészetet a középkorban is. A felsőbb társadalmi osztályhoz tartozó, tehetős réteg viselete tobzódott az élénk színekben: népszerűek voltak a zöld, kék, narancs, többféle sárga, ibolyaszínű, skarlát és vörös színű ruhák. A festő csülleng és a festő buzér volt a festőnövények közül a két legnépszerűbb és legsokoldalúbban használható növény. A csüllengből zöld, kék és fekete színt nyert ki, a buzérral pedig barnás és vöröses árnyalatokat festettek. (Kemendi 1989)

Indiával, a Kelettel való tengeri kereskedelem fellendülésével és Amerika felfedezésével a növényi festékek palettája jelentősen bővült. Az indigó és a festőfák (kivéve a brazilfát) is ekkor kerülnek Európába. Amerika, Ázsia és Afrika trópusi területein erdőket alkotó festékfák festőanyagát a fa gesztje tartalmazza. Ezek az olcsó és egyszerűen használható anyagok nagyon népszerűvé váltak, mivel előállításuk viszonylag könnyű volt. A festékfák nagyobb csoportját a vörösfák, vagyis a szantál- és brazilfák alkotják. Már a középkorban, tehát Amerika felfedezése előtt is kereskedelmi áru volt a Ceylon szigetén és Indiában is honos brazilfa, melyet nyelvemlékeink bürzsönyfa vagy berzsényfa néven említenek. Nagyon érdekes feltételezés, hogy már a honfoglalás előtt ismerte a magyarság ezt a festőnövényt. A berzsényfa forgácsából pamutot, selymet és gyapjút is festettek rózsapirostól egészen sötétvörös árnyalatig. Tintát is készítettek belőle. Szintén vörös festékanyaghoz juthatunk a szantálfa kérgeből nyert nedvből. Ezt a gyógyászatban is használják, mivel erős összehúzó hatású szer. Bőr- és textilfestésre, bútorfényezésre is alkalmas. A spanyolok hozták Európába a kékfát is, melynek bíborszínű festékanyaga először kékre változik a levegőn, majd megfeketedik. Kék és fekete színezetűre is festettek vele fonalat, de kivonata manapság is használatos metszetek készítésénél. (Kemendi 1989.)

A XVI-XVII. század fordulóján céhesedtek a magyarországi textilfestők. Ekkor már jobbra külföldi színezékeket használtak. Csupán a tölgygubacsot, a cserszömörécét, a festő csülleget és az égerfából nyert festőanyagot használták a hazai növények közül. Mindegyik céhnek volt egy kincsként őrzött receptje, de tulajdonképpen ugyan azokból az anyagokból dolgoztak és a színezés menetében sem volt túl nagy eltérés. Azonban a természetes festékanyagokról szerzett ősi tudás is fennmaradt. Köszönhető ez a hagyományos életformát folytató társadalmak kézműves hagyományainak: az önellátó közösségekben például, ahol színeket igénylő textilművességgel, szőnyegszövésével foglalkoztak. (Kemendi 1989)

A XIX. század a festékanyagok területén is sok változást hozott. A század közepére Európa ipari és társadalmi fejlődése felgyorsult. A kőszén lepárlásával rengetek festékanyagot tudtak kinyerni. Nagy áttörést jelentett, amikor 1856-ban William Henry Perkin véletlenül felfedezte, hogy a korlátlanul rendelkezésre álló kátrányból előállítható a bíborszínű mályva (mauvein) színezet. Innentől kezdve képes az ember tömegesen festéket gyártani, ezt az évet tekintik a festékvegyipar születési évének. A mályva színezet hatalmas népszerűségnek örvendett, ez lett az első divatszín. Érdekes, hogy csupán néhány évvel később, az 1860-as években jelezte angliai és magyar művészek egy csoportja, hogy a színekből „kiveszett” valami. A Gödöllői Művésztelep alkotói például az eredeti, tiszta források felkutatását tűzték ki célul. Szenvedélyesen kutatták a vidéket, finn művésztársaktól is beszereztek növényi festékanyagokat és néhány festőnövény termesztésével is megpróbálkoztak. Az elképesztő méreteket öltött természetpusztítás a XX. század utolsó harmadában ismét a népi kultúrák túlélő stratégiáira irányította a figyelmet. Olyan tudásanyagra, amely időtlen és nélkülözhetetlen a túléléshez. Az 1970-es években már jelentek meg növényi festést bemutató és tanító könyvek is. Ebben az időszakban felelevenítették és újra értelmezték a magyar népi műveltséget. Ezzel megőrizhetővé vált számos olyan ismeret, mely már kiveszőben volt a köznapi életből. Tulajdonképpen ekkorra az élet minden területén lecserélték már a természetes festékanyagokat, csupán a székely festékes szőttest készítő asszonyok gyűjtötték még a vadon termő festőnövényeket és festették vele a gyapjúfonalat.

Elhivatott néprajzos és textilműves szakemberek mentették, gyűjtötték ezeket a szötteket és ezzel a növényi festésről való tudást is. (Kemendi 2021)

„Régen minden falusi asszony értett a festéshez, ugyanúgy, ahogyan az élet egyéb szükséges dolgaihoz. A vadon termő festőnövényeket a falu határából gyűjtötték be, a mindennapi munka bőven adott alkalmat erre. Minden tevékenységnek megvolt a maga ideje és rendje, így ugyanazokat a növényeket évről évre a kellő időben be tudták gyűjteni. A gyűjtögetés az életmód része volt, szükségleteik egy részét a természet elégítette ki. Ismerték a növényeket, tudták, mikor kell szedni, mikor adja a legszebb színt. (...) A természet közelében, azzal szoros kapcsolatban élő falusi ember a maga módján ismerte a természet sokféle jelenségét, törvényét. Tudása nem korlátozódott, nem szakosodott egy-egy részterületre, mint napjaink emberé.” (Kemendi 1989, 7) Szerencsére a természetes anyagokkal, növényekkel való festés az elmúlt néhány évben egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Ugyan nem a Kemendi Ágnes által pontosan leírt, tradicionális növényfestési technika, de annak néhány eleme rengeteg instagram vagy pinterest oldalon fellelhető.

Mi pontosan a természetes festés és növény nyomtatás? Erre a kérdésre válaszol a Lauren Wheeler textilművész. Az Egyesült Államokban, Oregon megyében, Bend városában élő hölgy szerint a természetes festés az a folyamat, amikor növényi alapú vagy más természetes forrást használunk a színpigmentek kinyerésére és cellulóz- vagy fehérjeszövetekre történő felvitelére. Pamut, selyem, kender, gyapjú, műselyem, viszkóz, hogy csak néhányat említsünk. A szintetikus festékek ez egy hagyományos és fenntartható alternatívája. A festékeket olyan szerves anyagokból vonjuk ki, mint a levelek, virágok, kéreg, élelmiszer-hulladék, gyökerek és rovarok. (igen, rovarok!) Lauren azt tapasztalta, hogy a természetes festékekből bármilyen szín elérhető. Leírja, hogy ez a lassú módú módszer más technikákat és eljárásokat igényel, mint a szintetikus festés, mivel a természetes festékek gyakran kevésbé stabilak, és eltérő maróanyagokat (fém sókat, amelyek segítenek a festéknek az anyaghoz rögzíteni) és alkalmazási módokat igényelnek. Sok lépést és órát vesz igénybe a természetes festésű darabok elkészítése, de megéri! A növény nyomtatás -mely technikát véleményem szerint az amerikai művész mesterien alkalmaz- természetes festési technika, amely növényi anyagok felhasználásával nyomatok és

minták létrehozását foglalja magában. A hagyományos természetes festéstől eltérően, ahol a festéket a növényből vonjuk ki, és a szövetre visszük fel a festékanyagot, a növényi nyomtatás során a természetes pigmenteket és mintákat közvetlenül a növényről/virágról visszük át a szövetre. Növényi nyomat létrehozásához leveleket és virágokat helyezünk el az anyagon, sokszor tervezett mintázattal vagy mintával. Ezután a szövetet szorosán a növényi anyag köré tekerjük, és pároljuk vagy forraljuk, hogy a természetes pigmentek felszabaduljanak a növényekből, amelyek aztán átkerülnek a szövetbe. A kapott nyomat vagy minta egyedi, és a felhasznált növényi anyag típusától, a szövettől és a nyomtatási folyamat sajátos körülményeitől függően változik. Még a környezet és az évszak - amelyben a növényt/virágot betakarították- is befolyásolja a kapott eredményeket. A növényi nyomtatás fenntartható és környezetbarát módja a természet gyönyörű nyomatainak és mintáinak létrehozásának, mivel nincs szükség szintetikus festékekre vagy vegyszerekre. Nagyfokú kreativitást és kísérletezést is lehetővé tesz, mivel minden nyomat teljesen egyedi lesz. (Wheeler 2021, online)

Kemendi Ágnes kézműves, a növényfestés hazai szakértője így ír a *Festés növényekkel* című könyvében: „Növényekkel festeni egyszerre hagyományos, ugyanakkor modern, mai tevékenység. Hagyományos, mert ősi tudás. Ezer szállal kötődik a régmúlthoz, hiszen a kezdetek óta, egészen a 19. század közepéig minden, ami a színekben fogant, az természetes festékanyagokkal készült. (...) Ugyanakkor nagyon mai, e századi gondolatot tükröz az a törekvés, hogy az élet minden lehetséges területén a természetes, az élővilágra és benne önmagunkra nézve ártalmatlan anyagokat, szelíd technológiákat kutassuk, ha kell, elevenítsük fel és igazítsuk mai életünkhöz. Növényekkel festeni annyi, mint részesülni abban az átváltozásban, a mi a fűben lapuló apró virágtól az ember kézjegyét hordozó festett tárgyig vezet. Részesülni abban a szépségben, amelyet a természetes színek harmóniája, a növények és a természet közelsége jelent. Növényekkel festeni igen sokoldalú tevékenység, a teljes személyiségünket átjárja. Munkaigényes, ám megunhatatlan, folytonos tapasztalatszerzés, mindannyiszor egy-egy új felismeréssel ajándékoz meg minket. Élő anyaggal dolgozunk, ezért előre nem kiszámítható körülmények is befolyásolják az elért

színárnyalatot. Mindenkinnek megszólalnak a növények, de mindenkinnek más-képp.” (Kemendi 2021, 5)

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Gyakorló Óvodájának bemutatása

Személyi és tárgyi feltételek

Már több mint kilenc éve az óvoda alkalmazásában állok, így az intézményt saját tapasztalásaim, illetve az óvoda honlapján és a pedagógiai programban található információk alapján szeretném bemutatni.

Az intézmény zöldövezeti környezetben, Kaposvár egyik nagyforgalmú, négysávos útja mellett található. Az óvoda közvetlen közelében több lakótelepet és családi házas városrészt is találunk. Az óvoda a városból és a környező településekről is fogad gyermekeket. Az ide érkező gyermekek eltérő családi háttérrel rendelkeznek. Az óvoda 1950-ben nyitotta meg kapuit, majd 1999. augusztus 15-től már az óvodapedagógus-hallgatók gyakorlati képzésének is helyszíne. Az intézmény tehát két alapvető funkciót lát el. Először is a köznevelési rendszer intézményeként az óvodáskorú gyermekek sokoldalú, harmonikus fejlődését biztosító, óvó-védő, szociális és személyiségfejlesztő funkciót. Másodsorban a MATE gyakorló intézményeként az óvodapedagógus-hallgatók gyakorlati munkára való felkészítését és a MATE KC Neveléstudományi Intézetének egyéb alapképzéseihez is hospitálási lehetőséget biztosít. (MATE KC Gyakorló óvoda Pedagógiai Programja, online)

A nevelő munkát a helyi pedagógiai programban megfogalmazott nevelési célrendszer szerint végezzük, mely programot minden nevelési év kezdetén pontosítjuk, aktualizáljuk, frissítjük a tanévnyitó nevelési értekezlet keretein belül. Az ide járó gyermekek egészséges fejlődéséhez biztosítjuk a programunkat szolgáló, tudatosan megtervezett feltételrendszert. Tiszteletben tartjuk a gyermekek mindenekfelett álló érdekeit, például, hogy fejleszthessék kreativitásukat, kísérletezhessenek, szabadon alkothassanak.

Az óvodának két különálló épülete van. Olyan támogató tanulási környezetet alakítottunk ki, amelyben minden feltétel adott ahhoz, hogy a gyermekek tanulási képességei optimálisan fejlődhessenek. Az alsó épületben kettő tágas csoportszoba található. A hozzájuk tartozó szociális helyiségek szolgálják a gyermeki szükségletek kielégítését. Ebben a részben kap helyet a HACCP előírásainak megfelelően működő, önálló főzőkonyha, a felnőtt étkező a hozzá tartozó raktár és szociális helyiségekkel, gazdasági irodával. A felső épületben négy gyermekcsoport ideális méretű, világos csoportszobákban működik, a hozzá tartozó, önálló használatú szociális helyiségekkel. Az intézmény árnyas udvara, jól felszerelt játszótér, műfüves- és gumitéglás pályája biztosítja a minőségi időtöltést és a gyerekek jó közérzetét. Az intézményben összesen hat csoport működik, az ide járó gyermekek létszáma 110 fő. Az óvoda nevelőtestülete 12 főből áll; 1 fő óvodavezetőből és 11 fő óvodapedagógusból. Az óvoda nevelőtestülete színvonalas munkát végez, szakmai igényesség és nagyfokú gyermekközpontúság jellemzi a pedagógusokat. Az óvoda erős és jól működő hagyományrendszerre építi pedagógiai programját és változatos tevékenységeit. Mentor, közoktatásvezető, vezető óvodapedagógus, TSMT terapeuta és fejlesztő-differenciáló szakpedagógus végzettséggel is rendelkeznek az óvodapedagógusok. (MATE KC Gyakorló Óvoda Pedagógiai Programja, online)

Az intézményben összesen 28 fő dolgozik. A nevelőtestület munkáját közvetlenül 3 pedagógiai asszisztens és 6 szakképzett dajka segíti. Tevékenységük közvetlen irányítói az óvodapedagógusok, akikkel szoros együttműködésben végzik gondozási – nevelési feladataikat. Rajtuk kívül még 1 fő karbantartó, 1 fő takarító, 3 fő konyhai dolgozó és 1 fő gazdasági ügyintéző segíti a gördülékeny működést minden hétköznap. A pedagógiai munka és a hallgatói képzés zavartalan ellátása érdekében kiemelten fontos cél a stabil dolgozói közösség erősítése és a humán erőforrás fejlesztése. Az óvoda dolgozói modellértékű munkavégzésükkel mintát nyújtanak a gyermekek, szülők és a hallgatók számára. (MATE KC Gyakorló Óvoda Pedagógiai Programja, online 5-15)

Az élményporta bemutatása

„Az óvoda elkötelezett az intézménybe járó gyermekek környezeti tudatosságának formálása iránt. A fenntarthatóság pedagógiájának közvetítéséhez és a gyerekek pozitív személyiségjegyeinek kialakításához erősen hozzájárul az itt kialakított Élményporta. Ez a környezeti és művészeti neveléshez is különleges és egyedi lehetőséget kínál. Az óvodapedagógusokkal végzett játékos munkának kiemelt jelentősége van, hiszen az óvodás korú gyermek ismeretszerzésének és tanulásának egyik meghatározó, kulcsfontosságú motivációja az élmény, a cselekvő közreműködés. A 3-6 éves korosztály alapvető tanulási formája a felnőttek mintájának követése, az utánzás, tehát a gyermek aktív részvétele pozitív hatással bír tanulási képességeinek fejlődésére.” (MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja, online)

A fenntartó jogelődje, a Kaposvári Egyetem, 2020-ban az Innovációs és Technológiai Minisztérium segítségével megvásárolta az óvoda közvetlen szomszédságában található ingatlant. Ez remek lehetőség az óvoda egésze számára. Az ingatlanon kialakításra került egy élményporta 250m² alapterületű kerttel, amelyben csoportonként két magaságyásban kertészkedhetnek a gyerekek. A gyermekek lelkesen vesznek részt a kerti munkákban: ásznak, gereblyéznek, veteményeznek, palántát ültetnek. Fáradhatatlanul öntöznek, gazolnak, hordják a gyomokat és elszáradt növényi részeket a komposztálóba. Kiemelten fontosnak tartom megemlíteni, hogy az itt megtermelt gyümölcsöket, zöldségeket az intézmény saját konyhájában fel is tudjuk dolgozni. Sikerült kisállatok tartására alkalmas ketreceket is telepítenünk. Az itt tartott baromfik és nyulak ellátása a gyerekcsoportok feladata heti váltásban. Ők etetik, itatják az állatokat, összeszedik a tojást. Célunk egy ökológiai aspektusú, állatasszisztált élménypedagógiai központ kialakítása. A kötelező minimális eszközeink és felszereléseink a funkcióink ellátása szempontjából megfelelőek. A nevelőmunkához szükséges legfontosabb eszközök rendelkezésre állnak, bár a feltételrendszer bővítésére, az új lehetőségek felfedezésére keressük a megoldást. Folyamatosan figyeljük a pályázati lehetőségeket az infrastrukturális háttér fejlesztése érdekében. Az élményporta jogyakorlatának bevezetésére nem volt szükség szervezeti változásra. A fenntarthatóságra nevelés, az ehhez kapcsolódó szokások megalapozása és kialakítása a nevelőtestület minden tagjának

szívügye. Külső és belső továbbképzéseken veszünk részt szakmai fejlődésünk érdekében. Szoros szakmai kapcsolatot tartunk fent a Vadgazdálkodási tájközpont és a Magyar Madártani Egyesület szakembereivel. Csatlakoztunk az Iskolakert Alapítványhoz is. (MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja, online)

2.kép: Veteményezünk

3.kép: Szorgos kis kezek

Az elmúlt szűk három évben már sikerült számos díjat, címet, elismerést elnyernünk kitartó munkánknek köszönhetően. Állat- és Madárbarát Óvoda címet kaptunk, továbbá a Magyarország legszebb óvodai konyhakertje címet 2020-ban és 2022-ben is sikerült elnyernünk. 2023 április 3-án pedig a Pedagógiai Oktatási Központ és a Bíráló Bizottság javaslatai alapján az Oktatási Hivatal köznevelési elnökhelyettese az óvodát érdemesnek ítélte az „Oktatási Hivatal Bázisintézménye” cím viselésére. (MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja, online)

Az élményportát saját tapasztalásaim és az óvoda honlapján található információk alapján szeretném bemutatni.

A bejáratnál egy sziklakertet alakítottak ki, ahol főként pozsgás és futó növényekkel ismerkedhetnek meg a gyerekek. Az évszakok váltakozása során megfigyelhetik a különböző élő növények szükségleteit. Ezen felül egy madáritató is helyet kapott itt, amit a gyermekek nagyon lelkesen töltenek meg minden nap vízzel és lesik az itt megpihenő madarakat. A porta udvarán telepítettek egy nyulak tartására alkalmas nagyobb ketrecet külön kifutóval, ahol a gyerekek meg is simogathatják az állatokat. Ezzel szemben pedig egy tyúkól és fedett ketrec található. Az állatok ellátásához szükséges eszközöket és az

etetésükhöz szükséges gabonaféléket és szénát az egyik melléképület tárolójában helyezték el. A kertben termő zöldségekből, gyomnövényekből, a konyhán keletkező növényi hulladékból, továbbá a gyerekek által otthonról hozott zöldségekből is gyümölcsökből is kapnak az állatok. A velük kapcsolatos minden jellegű munkát az óvodai csoportokba járó gyerekek végzik el heti váltásban az óvodapedagógus irányítása mellett. Ez alól csupán a ketrecek takarítása képez kivételt. Az itt élő állatok külső tulajdonságainak és szokásaiknak megfigyelésére ez remek lehetőség. Ezen felül az állatgondozás fejleszti a feladattudatot és felelős állattartásra nevel. Az állatok szaporodása is nyomon követhető itt. Idén áprilisban például kilenc csibét költött ki a szorgos-gondos tyúkanyó. (MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja, online)

Bámulatosnak tartom, hogy a környező panellakásokban élő, állatot közelről előtte soha nem látott gyermekek milyen gyorsan beletanulnak a tyúkok és nyulak ellátásának folyamatába és milyen gondosan, gyengéden, kötelességtudóan végzik az ezzel kapcsolatos feladataikat.

A kert felé haladva a komposztáló mellett került kialakításra egy fűszerkert. Számos fűszernövényt telepítettek ide. Az curryt, bazsalikomot, rozmaringot, oreganót, kakukkfűvet és tárkonyt több fronton is felhasználják. Az óvoda szakácsa is rendszeresen használja a friss fűszereket az ebéd elkészítéséhez, de az óvodapedagógusok is be tudják építeni a foglalkozások anyagába. Ezen felül pedig illat anyaguk és virágzatuk odavonzza a méheket és a pillangókat, melyek szintén érdekes megfigyeléseket tesznek lehetővé. A kertbe érve 12 darab magaságyást találunk, csoportonként kettőt. A nevelési év során az évszaknak megfelelően folyamatosan gondozzák a gyermekek az ide ültetett növényeket, természetesen az óvodapedagógusok irányítása mellett. Az aktuális kerti munkák szemléltetésére egy évszaktáblát készített egyik kollégánk, melyen szimbólumokkal jelezte a munkafolyamatokat. Itt a gyermekeknek lehetőségük nyílik az életkoruknak megfelelően megismerkedni a kerti munkákkal, a kerti eszközökkel, növényekkel, megfelelő növénytársításokkal, gyomlálással és növénygondozással, az öntözés fontosságával. Aktív részesei a betakarításnak is, megismerkednek a megtermelt zöldségek és gyümölcsök feldolgozási lehetőségeivel is. Készült már a gyermekek számára rántott cukkini, borsóleves, tökfőzelék, sült- és főtt burgonya, babfőzelék, stb. Nyersen pedig elfogyasztják a

málnát, epret, ribizlit, salátát, paradicsomot, céklát, retket, paprikát. A kert sarkában kialakított díszítő lehetővé teszi a vizes élőhelyek élővilágának megismerését. Ide különböző vízinövényeket és aranyhalakat telepítettek, melyeket a gyerekek szívesen megfigyelnek. Ezen felül az évszakok és az időjárás váltakozása során a víz tulajdonságairól és halmazállapotváltozásáról is tapasztalatot szereznek az óvodások. A kert egyik kedves eleme a hernyó alakú virágoskert, melyben mind a hat óvodai csoportnak külön virágládája van. Ide a gyermekekkel közösen főként egynyári virágokat ültetünk, melyeket aztán gondosan ápolunk, öntözünk. Ősszel aztán, ha lehetőség nyílik rá, a virágmagokat összegyűjtjük, hogy a következő évben újra elvethessük azokat. A növények életének körforgását ezzel is szemléltetni tudjuk. A kertben keletkező azon növényi hulladékokat, amelyek állati fogyasztásra alkalmatlanok, a gyermekek a nyúlketrecek mögött létesített komposztálóba helyezik. A kerti munka jellegű tevékenységekhez hozzá tartozik a komposztálás hasznos folyamata, melyet ily módon a gyermekek is megtapasztalhatnak. Az állatgondozással és a kerti munkákkal kapcsolatos feladatokat az óvodapedagógusok folyamatosan dokumentálják a csoportnaplóban. (MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja, online)

A foglalkozásokon résztvevő gyermekcsoport bemutatása

A 2022 tavaszán megkezdett kerti munkálatokban és a kézműves foglalkozásokon legnagyobb arányban az óvoda 4-es számú Csiga csoportjába járó gyermekek vettek részt. Átlagosan 12 fővel dolgoztam, de mikro csoportos formában, úgy, hogy a csoport tagjai folyamatosan cserélődtek, így minden résztvevőre elegendő figyelmet tudtam szentelni. A foglalkozások időtartama kb. 25-40 perc volt, a tevékenység tartalmától és a gyermekek motiváltságától függően. Természetesen a „feladatokat” minden gyermek a saját tempójában végezhetette. A gyermekek vegyes életkorúak, 3-6,5 év közöttiek. Közülük négyen nagycsoportosok, hárman középső- és öten kiscsoportosok. A 4 kisfiú és 8 kislány teljesen eltérő szociokulturális közegből érkezik az intézménybe. Általánosságban elmondható róluk, hogy jól motiválható, érdeklődő, az új technikák és anyagok iránt nyitott gyermekek.

A gyermekek közül az egyik középső csoportos kislány beszéd fogyatékos. (BNO kód: F80.9 A beszéd és a nyelv fejlődésének nem meghatározott zavara) A foglalkozásokon szívesen vesz részt, motivált, a felkínált tevékenységeket többnyire örömmel fogadja. Az utasításokat, kéréseket nem mindig érti meg, de segítséget elfogad, hasznosít. Feladathelyzetben támaszigényes, többnyire együttműködő. Színeket jól egyeztet, de a színek megnevezése még a fő színek esetében is esetleges. Mennyiségek önálló számlálásával nem boldogul. Színezésnél, rajzolásnál bal kezét használja főként, ceruzafogása kialakulatlan, vonalvezetése bizonytalan, szem-kéz koordinációja pontatlan. Beszédkésztetése átlagos, viszont folyamatos beszéde érthetetlen. A szavak alakját olyan mértékben változtatja hangcserékből, kihagyásból, megfordításból adódóan, hogy azok felismerhetetlenek. Szókincse, mondatalkotása, nyelvi fejlettsége életkorától jelentősen elmarad. Verbális emlékezete gyenge.

A résztvevők közül egy kedves és empatikus nagycsoportos kislány szintén beszéd fogyatékos. (BNO kód: F80.1 A kifejező /expresszív/ beszéd zavara) A kisgyermek együttműködő, fegyelmezett, szabálykövető, feladattudata megfelelő. Felnőttekkel és gyerekekkel is barátságos. Hangokat többnyire jól differenciál, szókincse átlagos. Általános ismeretei kissé hiányosak, testsémája kialakulóban, jobb-bal oldalt, irányokat még bizonytalanul differenciál. Verbális megnyilvánulásaiban alkalmanként erősen gátolt: képolvasásnál, kérdésekre adott válaszaiban, saját élmény felidézésénél mutatkozik meg leginkább. Feladatértése változó, megoldásaiban olykor támaszigényes. A vizuális tevékenységek terén elmélyült alkotásra képes és hajlamos.

A foglalkozások során sokszor ők ketten voltak a „segítőm”. A gyermekek beszéd fogyatékoságának egyértelműen megnyilvánuló artikulációs tünetei sokszor hátrányt jelentenek számukra a mindennapokban. Ez nyilván abból következik, hogy a többi gyermek nem mindig érti, amit mondanak. Ezért igyekeztem nekik kiemelt feladatokat adni, amivel egy kicsit újra pozícionálhatom őket a csoporton belül.

A többi gyermek átlagos értelmi képességű. Két nagycsoportos lány és egy nagycsoportos fiú, két középső csoportos fiú, három kiscsoportos lány és egy kislány azok, akik rendszeresen részesei voltak a foglalkozásoknak.

Az alkotómunka során igyekeztem megfelelni Dr. Bakonyi Anna gondolatának: „.....bárkiről is van szó, mindenki más szükségletekkel rendelkezik, így képességei kibontakoztatásához más és más pedagógiai körülményekre van szüksége, az azonos gyermekközösségen belül.” (Bakonyi 2021, 153) Tehát igyekszem egy olyan szemléletet képviselni, melyben az átlagos és az SNI gyermekek közötti diverzitás, emberi különbözőség értéként jelenik meg. Őszintém osztom azt a véleményt, mely szerint mindenkinek helye van a társadalomban, családban, intézményekben, természetesen az óvodában is. (Bakonyi 2021.)

4.kép: Az alkotásból kiállítás nyílt

5.kép: A büszke alkotók

A felhasznált növények ismertetése

Festőnövényekről általában

Elmondhatjuk, hogy környezetünkben szép számmal találunk festésre alkalmas növényeket, hiszen minden olyan növény használható erre a műveletre, amelyik képes megszínezni más anyagokat. Mégis, festőnövénynek azt a növényt tekinthetjük, amellyel tartós és szép színre tudunk festeni. Néhány festékanyagban igazán bővelkedő és tartósan színező növényt a festők a föld minden táján ismertek. Ilyen a festő csülleng, az indigó, a festő buzér, a berzsenyfa és a sáfrány is. Ezen növényeknek használata összefonódott az emberiség kultúrájával, éppen ezért történelmi festőnövénynek nevezzük őket. (Kemendi 2021)

Alapvető tápláléknövényeink közül a hagymafélék héja, a cékla, a sárgarépa levele és a gesztenye is alkalmas festésre, ugyanúgy, mint például a málna, a szeder vagy az áfonya levele és gyümölcse is. A kertben nevelt díszcserjék, a természet virágok, sőt még a tüzelőnek használt fák lefejtett kérge is felhasználható erre a célra, de megemlíthetjük még a hárs-, dió- és ecetfát, valamint a bodzát is. Bio- vagy gyógynövényboltban is lehetőségünk nyílna festőnövény vásárlására, hiszen némelyikük, például a hárs, a mályva és az orbáncfű gyógynövény is. Kemendi Ágnes így fogalmaz: „...a növényekkel való festés egyfajta szemléletmódot is jelent, amelyben elsődleges az élővilág tiszteletben tartása és védelme.” (Kemendi 2021,15) Fontos tehát, hogy a növények gyűjtése során alapvető szempont a mértékletesség. Csak és kizárólag a nem védett növényekből szabad gyűjteni, nyilvánvalóan csak azt a részt és azt a mennyiséget lemetszve, amennyire feltétlenül szükségünk van és oly módon, hogy a növény tovább éljen. A friss növényekből üdőbb színt lehet nyerni, de szárított állapotban is használható többségük. Kivételt képeznek ez alól a kékeslilás árnyalatot adó termések, például a szeder, az alkörmös, a bodza és a fagyal. Ezeket a növényeket érdemes fagyasztva tárolni, mert a szárítás során festékanyagaik beszürkülnek és kevésbé jól használhatóvá válnak. (Kemendi 2021.)

A foglalkozásokon felhasznált növények ismertetése

Az olvasó számára az óvodai foglalkozások során felhasznált növényeket, illetve a legfontosabb történelmi festőnövényeket szeretném részletesebben bemutatni ebben a fejezetben.

Festő csülleng (*Isatis tinctora*) és az *Indigó* (*Indigofera tinctoria*)

A csüllenget ősidők óta használták már színezésre. Észak-Afrikában, Dél-Európától Nyugat-Ázsiáig ismert és közkedvelt növény volt. Hatalmas területeken termesztették már a 13-15. században. Tübingiában több száz községnek szinte egyetlen terménye volt. Bár a szárazföldi karavánutaknak köszönhetően ekkor már ismerték a tartósan kékre festő indigót is a festők, de elképesztően magas ára miatt csak nagyon kevesen használták. Később, a tengeri kereskedelem fellendülése következtében az indigó már elérhető áron került a festőműhelyekbe. Közös jellemzője mindkét növénynek, hogy a leveleikben és a szárukban tartalmazzák a színezéket, amely a növény természetes állapotában még nem áll rendelkezésre, ugyanis erjesztés és oxidáció révén keletkezik. Az indigó esetében a lehulló, esőáztatta levelek erjedésnek indultak, sárgászöld levet eresztettek, mely lé a levegőn oxidálódott és indigó vált ki belőle. Kereskedelemben oly módon kerülhetett, hogy ezt a sötétkék levet ülepitették, majd kockává gyúrták és kiszárították. A festő csüllenget azonban lekaszálták, megszártották, malomban megőrölték, majd vízzel sűrű pépet keverték belőle és erjesztették. Az összeerjedt pépből aztán golyókat formáltak és kiszárították. Elmondhatjuk, hogy e két festőnövény folyamatosan vetélkedett egymással. A csülleng termelők ugyan próbálkoztak, de az indigó népszerűségének nem tudtak gáncsot vetni. Ugyan a csülleng iránti kereslet a 18. századi Magyarországon növekedni látszott, még termesztetni is kezdték, sőt, még festőgyárat is létrehozott Katona Dienes. Sajnos a gyár állami támogatás nélkül tönkrement és a 19. század végére a csülleng termesztés megszűnt hazánkban. Pécsen és a Bánságban is próbálkoztak vállalkozó kedvűek az indigó termesztésével, sikertelenül. (Kemendi 1989)

Festő buzér (Rubia tinctorum)

Az egyetlen Európában is termesztett festőnövény, amely nem fakuló, erős vörös színt adott. Ezt az úgynevezett törökvörös színezetet azonnal felismerhetjük a török, perzsa és kaukázusi szőnyegeken. A buzérral való festés kis-ázsiai eredetű, de a vele színezett kelméket és a festőnövényt viszonylag korán ismerték Európában. Azonban csak a 18. században szerezték meg francia festők a buzérfestés „törökvörös” módjának receptjét. Tartós és igen intenzív szín érhető el ezzel az eljárással, ám a folyamat lassú és bonyolult, akár hónapokig is eltarthat. A növény természetes élőhelye Nyugat-Ázsia és Délkelet-Európa. A 19. századtól Bács és Somogy vármegyében is voltak buzérföldek. Vadon inkább csak Erdélyben fordul elő. Szaporítani gyökérről és magról is lehet. Nagyon érdekes a vele való festés folyamata is. Szeptemberben vagy októberben kell kiásni a gyökeret és megmosni, majd kemencében teljesen kiszáritani és porrá törni. A megőrölt és megtört buzérból víz hozzáadásával pépet kell keverni és fél napig áztatni hagyni. Ezután fel kell önteni vízzel és 10-15 percig lassú tűzön melegíteni kell. Az élénk vörös szín eléréséhez elengedhetetlen betartani egy szabályt: semmiképpen nem szabad felforralni a keveréket, mert magas hőfokon a buzér sárga festőanyaga kiválik, és így fakóbb színt kapnánk. Ezt követően húsz percig melegítjük a már leszűrt folyadékba a festeni kívánt bepácolt anyagokat. A folyamat befejező lépése az alapos öblítés. (Keményi 1989)

Lilakáposzta: (Brassica oleracea L. var. capitata 'Haco')

Korai fajta, viaszos bevonatú, vöröses-lila színű káposzta. A kifejtett növény gömb alakú, kompakt, 1,5-2 kg súlyú fejeket hoz, melyek lila színűek és ezüstös viaszos bevonatúak. Az átlagos kerti talajt kedveli, vegetációs időszaka 90-100 nap. Sok napsütést és rendszeres öntözést igényel. Külön tápanyag utánpótlásra nincs szükség termesztése során. Nem jellemző a betegségek, kártevők előfordulása a növényen. Nagyon magas a C-vitamin tartalma, de ezen kívül káliumot, kalciumot, magnéziumot, foszfort, nátriumot, vasat, cinket, jódot, ként, nagy mennyiségű C-vitamint, B-vitaminokat, K-vitamint, béta-karotint és rengeteg rostanyagot tartalmaz. Különleges színét egy antocián nevű anyag adja. (Anonym 2023. online)

Vöröshagyma:

A vöröshagyma már kb. 5000 éve ismert, az egyiptomiak is termesztették. Honfoglaló őseink már magukkal hozták a Kárpát-medencébe, azóta folyik termesztése. Makó és vidéke hazánk legnevesebb hagymatermő vidéke. Minden konyhakertben megtalálható, nagyon könnyen termesztető növény. A hagyma minden formájában ételleink jellegzetes ízadója, nyersen, főzve, savanyítva, porított formában is használjuk. Ha a hagymát kettévágjuk, elénk tárul belső felépítése: a kemény buroklevelek és az alattuk lévő, egymásra boruló húsos hagymalevelek. A vöröshagyma rövid földbeli szára a tönk. A tönkből fejlődnek ki a húsos hagymalevelek és a kemény buroklevelek, melyek egymásra borulnak. A húsos hagymalevelekben raktározódik el a jövő évi táplálék. A tönkből egyforma hosszúságú és vastagságú gyökerek nőnek felfelé. Az ilyen gyökérzetet mellékgyökérzetnek vagy bojtos gyökérzetnek nevezzük. A vöröshagyma föld feletti részei zöldek, húsosak, csóhöz hasonlóak. A tavasszal elültetett hagymamagból őszre leveles hagymafejek fejlődnek. A hagymafejből csak a második évben fejlődik a virágot tartó föld feletti szár. A szár végén sok kis apró virág gömb alakot alkot. E virágokból lesz a termés. A vöröshagyma föld alatti és föld feletti részekből áll. A föld alatt található a mellékgyökerek, a tönk, a húsos hagymalevelek és a buroklevelek. Számmunkra a húsos hagymalevelek része ehető. A vöröshagyma föld feletti része a lágy szár, az üreges levél és a gömb alakú virágzat. A virágzathoz lesznek a magok, melyeket elvetve ún. dughagyma fejlődik. Ezt tavasszal elvetik, ebből fejlődik ki a konyhánkba kerülő hagymafej. (Anonym 2023. online)

Cékla

A Földközi-tenger környékéről származik. Közepesen fény- és melegigényű növény. A laza szerkezetű, homokos, enyhén savanyú vagy semleges talajt kedveli. Tőlevelei egyszerűek, fényesek, kissé húsosak, magasra törőek, erezetük lilás. Gomolyos fűrtvirágzata van, termése gomolyos csalmat. Szabad földbe magról vetjük április végén, 2-3 cm mélyre. Gumói a vetés idejétől számított 100-120 napra felszedhetők. Leveleit egyes helyeken salátának fogyasztják. Kétéves növény. A disznóparéjfélék családjába tartozik. (Anonym 2020. online)

Pongyola pitypang v. gyermekláncfű (Taraxacum officinale)

Évelő, 20-40 cm magas növény. Tőlevélrózsában fejlődő levelei karéjosak vagy szárnyasak, vagy csak lantosán bevagdaltak. A fészkeket viselő tőkocsányok levéltelenek, simák, üregesek, csak egyetlen fészek fejlődik ki rajtuk. Virágai mind nyelvesek, aranysárga színűek. A terméseken apró bibircsek alakulnak ki, a csúcsukon hosszú csőrön, fehér szőrökből álló röpítőkészüléket visel, mely ejtőernyőként működik (a csésze módosulásából jött létre). Kaszálókon, mocsaras- és lápréteken, szántón, tarlón, legelőkön is előforduló közönséges faj. Hegyvidéki, eurázsiai eredetű, kozmopolita növény. (Toman-Felix-Hisek 1974, 150)

Pásztortáska (Capsella bursa-pastoris)

Egy- vagy kétéves növény, kb. 50 cm magas, gyakran elágazó szárú. A törőzsában fejlődő levelek szárnyasan hasogatottak vagy majdnem ép szélűek, igen változók. A szárlevél szárölelő, kissé karéjos vagy osztott. Általában egyszerű fűrtvirágzatában apró, fehér szirmú virágok találhatóak. Termése bevőke, háromszögletű, nem szárnyas, több magvú. Márciustól novemberig, néha még télen is nyílik. Szántókon, kertekben elterjedt, közönséges gyom. (Toman-Felix-Hisek 1974, 88)

Piros árvacsalán:

Kertekben, mezőszélen, kerítések mentén gyakran előforduló, egyéves piros árvacsalán közeli rokona a fehér árvacsalán és a foltos árvacsalán, amelyek szintén gyűjthetőek. Levelei szőrözöttek, lilás virágai májustól szeptemberig nyílnak. Virágai, levelei és zsenge hajtásai ehetőek. Leveleit és hajtásait virágzás előtt szedjük, ekkor a legzsengőbbek, legfinomabbak. Teája segít alvászavarok esetén, nyugtató és görcsoldó hatású, vérzéscsillapító. (Beh 2018, 81)

Százsorszép:

Kertekben, réteken, parkokban, fűszálak között bujkáló, szerény, apró virágú növényünk. Kissé húsos, hosszúkás levelei, citromsárga közepű, fehér szíromlevelű vagy rózsaszínes virágai vannak, melyek reggel kinyílnak, este vagy esőben becsukódnak. Az erdőszéleken, mezőkön kiásott töveket otthon a fű közé ültetjük, így színesítve kertünket. A százsorszépnek a virágzata és a levele is ehető, virágai márciustól októberig nyílnak. Salátákba, desszertek, köretek díszítésére használhatjuk. Íze édes, enyhén kesernyés. (Beh 2018, 84)

Szobai kankalin (Primula obconica)

Kelet-Tibetből származik. Lágy szőrű évelő növény, szíves kerek- tojásdad vagy elliptikus, széles karéjos, hullámos fogas vagy majdnem épszélű tőlevelekkel. A tőkocsány 1-2 cm hosszú, csúcsán több virágú, ritkán emeletes ernyővel. A kocsánykák 1-1,5 cm hosszúak. A csésze széles tölcsér alakú, éréskor megnagyobbodó, széles fogas szélű. A pártá piros, rózsaszín vagy fehér, rövid csövű, széles (2-8 cm) karimájú. A karima öt cimpájú, ezek visszás szív alakúak. Öt porzója a pártacimpa előtt, a pártacimpa torkában van. Bibeszála egy. A toktermés egyrekeszes sokmagvú, a csészéből nem áll ki. Kedvelt cserepes szobanövény, majdnem egész éven át virágzik. Hűvös, világos helyen soká tartható. Magról nevelik. (Jávorka-Csapody 1962, 77)

Kerti árvácska (Viola x wittrockiana)

Egyszerűen gondozható kétéves növény. Napos helyen az árvácskák hamarabb kezdenek virágozni, de félárnyékban tovább nyílnak. Jó vízáteresztő és tápanyagban gazdag talajt kedveli. A korai virágzásútól a kései nagyvirágú fajtáig az árvácskának számtalan változata létezik. Márciustól májusig fáradhatatlanul hozzák egyszínű, szemfoltos vagy kétszínű, rajzoltos virágaikat. (Anonym 2022. online)

Illatos ibolya (Viola odorata)

Az Európában mindenhol honos illatos ibolya, kisméretű, jól bokrosodó évelő. A vadon növő, rendkívül illatos fajnak számos kerti változata ismert. A természetben időről időre előfordul a különböző fajok kereszteződése. Csodálatos

sötét ibolyakék színű, apró virágai kellemes illatot árasztanak. Csupán néhány centiméter magasra nő. A virágok rövid száron, a sima, kerekded-szív alakú levelekből álló tölevélrózsa közepéből fejlődnek ki. A növény sok indát fejleszt, ezeket levághatjuk, és cserépbe ültethetjük. Virága öt szíromlevélből áll, melyek közül a legnagyobb szemfolt látható. (Anonym 2022. online)

Életfa (*Biota orientalis*)

Kína és Japán területéről származik. Cserje vagy aljától sűrűn ágas alacsonyabb fa. A levelek aprók, fedelékesen a szára nyomottak, hátukon bemélyedt miriggyel. A leveles, sűrűn, laposan szerteágazó ágak függőleges síkban állnak, mindkét lapjukon egyformák. Eglyaki fa. A fiatal toboz eleinte majdnem gömbös, húsos, kékesderes, 1-1,5 cm hosszú, pikkelyei húsosak, csúcsuk alatt hátra görbülő szarvacskával. A mag nem szárnyas szegélyű. Gyakori díszfa kertekben, parkokban, temetőben. Sok fajtája ismeretes. Magról és dugványról szaporítható. (Jávorka-Csapody 1962, 14)

A foglalkozásokon alkalmazott technikák bemutatása

Képkötés növényekkel:

Bevezető foglalkozásként az általam készített egyszerű képeket egészítették ki, díszítették a gyermekek az intézmény udvarán szedett virágokkal.

Botanikai nyomat készítése papírra:

Végtelenül egyszerű, ám annál látványosabb eredményt hozó technika. Lényege, hogy magasabb színezőanyag tartalmú növényi részt nagy erővel a papírra nyomunk, kalapálunk. Jelen esetben árvácska szírommal, ibolyával és pitypanggal hagyunk nyomot akvarell papíron. Rajztáblára vagy vágódeszkára helyezük a papírt, melyre a gyermekek az általuk kiválasztott virágokat tették. A kész kompozíciót lefedtük egy lágy műanyag lappal, majd egy kisméretű kalapáccsal a virágszirmokat a papírra nyomtuk, kalapáltuk. A művelet végeztével eltávolítjuk a műanyag lapot és a megmaradt növényi részeket. Az elkészült mű száradási ideje kb. két óra.

Plakett készítése:

Tulajdonképpen vajt domborműveket készítettünk. Különböző növényi részeket nyomtunk bele levegőre száradó gyurmába. Az elkészült plakettekből medál és hűtőmágnes készült, de tervezem, hogy frottázsolásra is használjuk majd.

Papírmerítés:

Ósi technológia, melynek fő fázisai a feltalálásától napjainkig nem változtak. Első fázisa a rostosítás, majd a lapképzés (merítés) és a szárítás után a felületi kezeléssel (amennyiben szükséges) zárul a folyamat. Ez az óvodai gyakorlaton belül úgy valósult meg, hogy a beáztatott és pépesített papírt nagyobb mennyiségű vízhez kevertük, majd ebbe merevebb szúnyogháló darabot mártva emeltünk ki papírpépet. A háló tetején fennmaradó papírpépre préselt virágokat szórtunk és egy textiliára borítva megszáritottuk az általunk készített papírlapot.

A növényfestés:

Szükséges eszközök és a textiliák, fonalak előkészítése:

Kisebb mennyiségű textília vagy fonal otthoni festése esetén nincs szükségünk különösebb felszerelésre. Egy zsírtalanított, használaton kívüli zománcozott edény megfelel a célnak. Használhatunk vas-, réz- vagy alumínium lábost is, de ebben az esetben figyelembe kell vennünk, hogy a főzés során az edényekből kioldódó anyagok megváltoztathatják a festeni kívánt textília színét, árnyalatát. Az áztatáshoz és az öblítéshez szükségünk lesz vödrökre, lavorra vagy vájdlingra. Amennyiben szeretnénk előzetesen pácolni az festendő kelméket, úgy be kell szereznünk egy műanyag vagy rozsdamentes fémből készült kanalat is a vegyszerek kiméréséhez. Jó szolgálatot tesz majd egy nagyobb méretű fakanál, amivel a festőlevet tudjuk majd kavargatni, illetve segítségével emeljük ki a megfestett fonalakat, textileket. Ebből mindenképp újat szerezzünk be és semmiképpen ne használjuk majd főzésre is. A festőlevek legegyszerűbben befőttesüvegben tárolhatók. A leszűrésükhöz be kell szereznünk egy nagyobb méretű szűrőkanalat és gézanyagot, amivel szükség esetén kibé-

lelhetjük a szűrőnket. Gumikesztyűt is be kell szereznünk. Egyrészt a páclevekbe nem tanácsos pusztán kézzel belenyúlni, másrészt a festőlevelek némelyike erősen színez. (Kemendi 2021) 16

Nagyon fontos, hogy a festeni kívánt anyagokat elő kell készíteni, beavatni. Meg kell tisztítani és fel kell puhítani a textilszálakat, mert így könnyebben veszik fel majd a festékanyagot. Ez egy nagyon egyszerű folyamat: lúgos vízben kell kifőzni őket. 6-8 liter vízhez egy fél mosószappant kell adni és ebben 20 dkg gyapjút vagy pamut anyagot főzni. A gyapjút csak fél óráig kell melegíteni lassú tűzön és után hideg vízben alaposan kiöblíteni. A pamutot erősebb tűzön egy órán át főzzük, majd szintén öblítsük ki. (Kemendi 1989) 22

A festés

„A növényekkel való festés filozófiájához hozzátartozik, hogy természetes színezékekkel csak természetes anyagokat festünk.” (Kemendi 2021, 18) Eredetük szerint beszélhetünk állati- és növényi eredetű természetes szálakról. A gyapotcserje magszálai, vagyis a pamut, a kender, a len például növényi eredetűek. A gyapjú, a selyem, a teve- és kecskeszőr állati eredetűek. E két csoportba tartozó anyagoknak nem csak eredete és előállítása különbözik, hanem alapvető tulajdonságaik is, ebből következik tehát, hogy eltérő kezelést igényelnek és hogy nem egyformán színeződnek. Az állati eredetűek könnyebben, a növényi eredetűek rostjai nehezebben kötik meg a színező anyagokat. Az utóbbiakat tehát magasabb hőfokon és hosszabb ideig főzzük, illetve a segédanyagokból is nagyobb mennyiségre lesz szükségünk. A legtöbb növény festékanyaga vízben oldható, színes vegyület. A festómályva virágjából vagy a bodza bogyóiból például egyszerű főzéssel oldhatjuk ki a festékanyagot. Bizonyos esetekben hosszas erjesztés után válik oldhatóvá a színezékmolekula, ilyen az indigó is. A harmadik lehetőség pedig az, amikor a színtelen festékanyag az erjesztés hatására válik színessé, ilyen a kékberzsenyfa rostjaiban található színezékanyag is. (Kemendi 1989) 22

A festés folyamata során a színanyagokat áztatással és/vagy főzéssel nyerjük ki a növényekből. A friss növényeket azonnal felhasználhatjuk, de könnyebben kinyerhetjük belőlük a színanyagot, ha pár órára beáztatjuk őket. A szárított virágokat és leveleket egy éjszakára mindenképpen be kell áztatni.

Alapvető szabály, hogy a festendő textília vagy fonal tömegével legalább azonos mennyiségű növény szükséges a festőlé készítéséhez, de virágokból például jobb, ha kétszeres mennyiséget használunk. Ha felaprított fás részeket, fakérget használunk, akkor ezeket meleg vízbe be kell áztatni és egy-két napig állni hagyni, majd egy órán át alacsony hőfokon főzni. Így egész biztosan kioldódik belőle a színezőanyag. A bogyós termésekkel való munkálatokat érdemes gumikesztyűben végezni, mivel erősen színeznek. A legpraktikusabb, ha gézhálóba helyezve főzzük őket. Fakanállal összezúzhatjuk és kipréselhetjük a bogyókból a pépet és a levét, ha már megduzzadtak a főzés során. Tartósabb eredményt kapunk, ha a textil/fonalat a festőlében hagyjuk kihűlni, majd az egész festőedényt újra melegítjük. Ezt a folyamatot többször megismételhetjük, akár napokon keresztül. Ha a megfestett anyagot öblítés nélkül megszáritjuk, majd újra felfőzzük ugyanabban a festőlében, akkor sötétebb színárnyalatot kaphatunk. Nagyon fontos a színek rezerválása is, melynek tartósága a festőlé savhatásától függ. (Kemendi 2021) 24

A foglalkozásokon, a gyerekekkel való főzés során az együstös eljárást alkalmaztam. Ennek több oka is volt. Először is ez vízkímélő és energiatakarékos megoldás, hiszen ekkor mindent egyszerre főzünk: tehát a festőnövényt, a festeni kívánt anyagot és a rögzítőszert is beletesszük a fazékba. Másodsorban pedig szervezési szempontból is ez volt a legmegfelelőbb.

Általánosságban elmondható, hogy a növényi szálak festésekor konyhasót, míg az állati eredetű szálas anyagok festésekor pedig savat kell a festőléhez adni. Ma már ecetet használhatunk erre a célra, de anno az éretlen gyümölcsöket vagy a savanyúkáposzta levét alkalmazták. (Kemendi 1989) 23

A textilanyagok pácolása

A festőnövények közvetlenül is színeznek, de a pácolással tartósabbá tehetjük az eredményt. Ekkor a textilt timsó, réz-szulfát vagy vas-szulfát, tehát valamilyen fémsó oldatába tesszük. Ez történhet a festés előtt, közben, vagy utána is. Egy adott festési folyamaton belül a fémsók variálásával különböző színeket vagy színárnyalatokat érhetünk el. Fontos, hogy a művelet során használjunk gumikesztyűt és a vegyszereket egy erre a célra rendszeresített műanyag ka-

nállal adagoljuk. Amennyiben festés előtt szeretnénk pácolni, akkor a fémsóból tömény oldatot készítünk (meleg vízben feloldjuk), majd hideg vizet adunk hozzá és fél-egy órán át főzzük benne az előkészített textilt. A művelet végeztével ki kell öblíteni az anyagot és csak ezután kerülhet a festőlébe. A legtöbb színeket ezzel a módszerrel érhetjük el. Ha festés közben szeretnénk pácolni, akkor az előre elkészített tömény oldatot a festőlébe keverjük, majd a beavatott textilt a szokásos módon főzzük. Festés utáni pácolásnál előre elkészítjük a pácoldatot és a már megfestett anyagot öblítés nélkül főzzük benne 30-40 percig. A pácolás után a textilt alaposan ki kell öblíteni. A pácoldatot és a festőlevet többször is felhasználhatjuk, bár egyre halványabb eredményt kapunk így. A szükséges vegyszereket azonban pótolni kell, az eredeti mennyiség felét kell vissza adagolni. A pácolást elhagyhatjuk, ha magas cseranyag tartalmú növényi részeket használunk. Ilyen a nyírfa-, a lucfenyő-, az éger és a tölgyfakéreg vagy a cserszömörce és a tölgygubacs is. Használatukkal tartós barna színt kapunk. (Kemendi 1989.)

Az óvodai foglalkozásokon végzett növényfestések során nem pácoltuk a textiliákat. Ennek egész egyszerűen biztonságtechnikai okai voltak, hiszen a pácként alkalmazható fémsók szájba, bőrbe jutva mérgeznek.

Festés növényi levekkel:

A növényfestés során keletkező festőlével kísérleteztünk egy foglalkozás során. Ehhez csupán a megmaradt lé redukálására volt szükség. Egészen egyszerűen visszaforraltam kissé a hagyma, káposzta, cékla és pitypang főzőlevét és ezekkel kísérleteztünk tovább a gyermekekkel. Benedvesített akvarell papírra futtattuk a különböző színezetű folyadékokat és megfigyeltük azok terülését, a pigmentek keveredését.

Foglalkozások vázlatai és megvalósulásuk

Képalkotás növényekkel

A foglalkozás anyaga: képek kiegészítése, létrehozása virágokkal

A foglalkozás célja: új technika ismertetése, a növényekkel való vizuális alkotómunka bevezetése

A foglalkozás feladata: kép kiegészítése virágokkal, az új technika bemutatása

A foglalkozás típusa: új ismeretet nyújtó, gyakorló

A foglalkozás eszközei: kartonpapír, olló, filc, ceruza, ár, virágok, átlátszó öntapadó fólia

A foglalkozás előkészítése, szervezési feladatok, lebonyolítás: Az előkészítés során első feladatomban az volt, hogy kartonpapírra nagyon egyszerű, stilizált fejeket rajzoljak. A hajas fejbőr helyére árral apró lyukakat szúrtam. Kivágtam nyuszi fejeket is, melyekre körben, a fültő vonalában szintén apró lyukakat kerültek. A feladat ugyanis az volt, hogy a gyermekek virágokat szúrjanak a lyukakba. A foglalkozás az udvaron zajlott. A gyermekek nagyon lelkesek és érdeklődők voltak, élvezték a feladatot. Nem volt megkötés a virág fajtáját, vagy színezetét tekintve, mindenki saját kedve szerint komponálhatta meg a „hajzuhatagot” vagy a „koszorút” a maga kis ábrájára. A foglalkozást követő napokban rengeteg alapot kellett gyártanom, mert a szomszédos csoportokba járó gyermekek is szerettek volna ilyet készíteni.

Lehetőség volt még ablakdísz készítésére. Ehhez kartonpapírból kivágtam egy kör alakú keretet, melynek egyik oldalára egy azonos méretű kört ragasztottam átlátszó öntapadós fóliából. A gyermekek ekkor virágokat, leveleket illeszthettek a fólia ragadós felére, majd az elkészült alkotást egy másik fóliaréteggel fixáltuk.

Differenciálás: Legnagyobb meglepetésemre nem volt rá szükség. Előzetesen azt gondoltam, hogy a kiscsoportos korosztálynak szüksége lesz tevőleges segítségre a virágok beszúrása során, de nagyszerűen megoldották a feladatot egyedül is és szemet gyönyörködtető, színpompás képeket hoztak létre.

Fejlesztési területek:

- vizuális megfigyelő és elemző készség
- izomtónus szabályozás
- nyomatékalakítás
- téri orientáció
- formák, irányok, határok érzékelése
- téri tájékozódás
- mozgás koordináció
- szem-kéz koordináció
- pontosság
- figyelem
- finommotorika
- monotoniatűrés
- vizuális képzelet
- kreativitás
- eszközhasználat
- kar és tenyér izmainak fejlesztése
- térkitöltés és komponáló képesség fejlesztése
- új technika megismerése és gyakorlása
- szíkontrasztok érzékelése, észlelése
- formakontrasztok érzékelése, észlelése
- természeti látványokban a szép meglátása képességének fejlesztése

6.kép: Képkötés növényekkel

7.kép: Egy másik variáció

Botanikai nyomat készítése

A foglalkozás anyaga: botanikai nyomat készítése

A foglalkozás célja: új technika ismertetése

A foglalkozás feladata: nyomat készítése, az új technika bemutatása

A foglalkozás típusa: új ismeretet nyújtó, gyakorló

A foglalkozás eszközei: virágfej (kankalin, primula, árvácska), kalapács, gumilap, akvarell papír, vékony átlátszó műanyag lap

A foglalkozás előkészítése, szervezési feladatok, lebonyolítás: Az előkészületek már 2022 novemberében megkezdődtek, amikor a gyermekekkel árvácskát ültettünk az egyik magaságyásba és gondoztuk őket ez év tavaszáig. A foglalkozás reggelén az árvácskák, az óvoda udvarán nyíló kankalinok egy kis részének, illetve egy nagyszülőtől kapott primulák virágzó fejeit letéptük és nagyon óvatosan egy edénybe helyeztük. A csoportszobában a vizuális asztalnál dolgoztunk. A gyerekek egy gumilapot vettek maguk elé, erre helyeztük az akvarell papírt. Az asztal közepére tett virágfejekkel teli tálból kellett válogatniuk kedvük szerint, nem volt megkötés sem a számosság, sem a virágfajták, sem a színezet terén. Arra kellett csupán figyelniük, hogy a növényi részeket fejjel lefelé helyezték a papírra. A kívánt kompozíció kialakítása után a virágokra egy átlátszó műanyag lapot szorítottam, az adott gyermek pedig egy kalapács segítségével a papírra préselte, kalapálta a virágokat. Az erős behatásra a virág szín anyagai kipréselődtek, az akvarell papír pedig beszívta azt. Miután meggyőződünk róla, hogy a szirmok minden részét átkalapáltuk, eltávolítottuk a műanyag lapot és a növényi maradványokat. A színpompás alkotásokat a gyerekek kitörő örömmel fogadták. Az elkészült műveket kb. két órán át hagytam száradni.

Differenciálás: Mindhárom korosztályt figyelmeztetnem kellett arra, hogy ne halmozzák a virágfejeket egymásra, hanem próbálják meg egymás mellé helyezni őket. A nagyobbak egészen jól elboldogultak a kalapácsolással, csupán annak intenzitására kellett jobban figyelniük. A kisebbeknek tevőleges segítségre volt szükségük, tehát együtt használtuk az eszközt. A növényi részek eltávolítása a két kisebb korcsoportnak nehézséget okozott, így ezt a műveletet is együtt végeztük.

Fejlesztési területek:

- izomtónus szabályozás
- nyomaték alakítás
- téri orientáció
- szem-kéz koordináció
- vizuális képzelet
- kreativitás
- eszközhasználat
- mozgáskoordináció fejlesztése
- kar és tenyér izmainak fejlesztése
- térkitöltés és komponáló képesség fejlesztése
- új technika megismerése és gyakorlása
- színérzékelés és színészlelés
- szíkontrasztok érzékelése, észlelése
- formakontrasztok érzékelése, észlelése

8.kép: *Lelkesen kalapálunk*

9.kép: *Alakul a kompozíció*

Plakett készítése

A foglalkozás anyaga: plakett (egy részükből medál és hűtőmágnes) készítése

A foglalkozás célja: új technika ismertetése

A foglalkozás feladata: vajt domborművek készítése, az új technika bemutatása

A foglalkozás típusa: új ismeretet nyújtó, gyakorló

A foglalkozás eszközei: az óvoda udvarán gyűjtött növények (életfa levele, primula levele, pásztortáska, százszorszép, pitypang, ibolya, borostyán), levegőre száradó gyurma, sodrófa, kiszűrő formák (kör, szív, csillag és csiga formájúak), gyurmatábla, kisebb kartonpapír téglalapok, ceruza, csipesz, mágnes, kétpólusú ragasztó, bőr szíj

A foglalkozás előkészítése, szervezési feladatok, lebonyolítás: Első lépésben a gyermekekkel növényeket gyűjtöttünk az óvoda udvarán, közvetlenül a foglalkozás megkezdése előtt. Majd a vizuális asztalnál kinyújtottuk a gyurmát kb. 3-5 mm vastagságúra. Ezután kör, szív, csillag és csiga formájú kiszűrők segítségével kiszaggattuk a plakett alapokat, melyeket egy gyurmatáblára gyűjtöttünk. Minden gyermek kapott egy kartonpapír darabot a gyurmatáblájára, erre helyeztük a plakett alapot. (A kész műveket könnyebb ilyen módon mozgatni, és erre kerültek fel a gyermekek jelei, hogy később azonosítani tudjuk a készítőket.) Ekkor az asztalra helyeztük a növényeket, megbeszéltük, hogy mi a nevük. Ezt követően a gyermekek a beazonosított növényi részekből szabadon komponálhattak a plakett felületén. Bemutattam nekik, hogyan kell óvatosan, figyelve a megfelelő nyomáserősségre lenyomatot képezni a plaszticin felületén, majd elkészült kompozíciót ők is finoman a gyurmába nyomták, simították. Miután meggyőződtek róla, hogy a növényi rész már elérte a kellő felülethatást, eltávolították a plaketról. A gyermekek kiválasztották, hogy melyik körplasztikából készüljön medál. Ezekre a darabokra lyukat vájtunk egy kihegyezett ceruzával. Két nap száradási idő után a medálokba bőr szíjat fűztünk. A kisebb méretű plasztikák hátuljára pedig mágnest ragasztottam. Ezt a műveletet a gyerekek nélkül végeztem el, mivel a megfelelő rögzítés érdekében kétpólusú ragasztót kellett használnom.

Differenciálás: A nagyobb gyermekek maguk is ki tudták szűrni a gyurmából az általuk választott formákat, a kisebbeknek ebben én segítettem. Mind-egyik korcsoportnak tevőleges segítségre volt szüksége, hogy megfelelő erővel simítsák bele a növényt a gyurmába. Az apróbb növényi részek, például a pipitér szirmainak eltávolításához a nagyobbak csipeszt használtak.

Fejlesztési területek:

- *izomtónus szabályozása*
- *alak-háttérérzékelés*

- *alakzat/forma azonosítása*
- *taktilis érzékelés fejlesztése*
- *nyomaték alakítás*
- *térérzék fejlesztése körplasztika mintázásával*
- *szem-kéz koordináció*
- *technikai készség fejlesztése*
- *plasztikai érzék fejlesztése bemélyedő formák mintázásával*
- *a tárgykészítés folyamatainak megtapasztalása*
- *kompozíciós képesség fejlesztése*
- *a gondos kivitelezés képességének fejlesztése*

10.kép: Készülnek a hűtőmágnesek

11.kép: Plakett

Papírmerítés

A foglalkozás anyaga: papírmerítés

A foglalkozás célja: új technika ismertetése

A foglalkozás feladata: az új technika bemutatása, merített papír készítése

A foglalkozás típusa: új ismeretet nyújtó

A foglalkozás eszközei: konyhai törülköző, víz, lábos, nagyobb műanyag edény, kis tálkák, botmixer, 10x15 cm-es szűnyogháló darab, viaszosvászon terítő, lepedő, szivacs, préselt virágok, virágmagok, +szilikon forma

A foglalkozás előkészítése, szervezési feladatok, lebonyolítás: A foglalkozást megelőző hetekben több alkalommal virágot szedtünk a gyermekekkel az intézmény udvarán, melyeket aztán a csoportszobában gondosan lepréseltünk és felhasználásig egy papírzacskóban őriztünk. A konyhai törülközőt egy nagy lábosba tépkedtünk az óvodásokkal és annyi vizet töltöttünk rá, hogy

bőven ellepje. Ebben hagytuk állni 24 órát, majd az áztatott papírt az óvoda tálaló helyiségében felaprítottam egy botmixerrel.

A csoportszobában a vizuális asztalnál dolgoztunk, ami mellé terítettem egy nagyméretű viaszosvászon terítőt, arra pedig egy lepedőt. Egy nagyobb műanyag edényt kb. félig töltöttem vízzel, az asztal közepére helyeztem és a vízbe adagoltam az előzőekben felaprított papírpépből. Az edény mellé készítettem a virágmagokat és a préselt virágokat is egy-egy kis tálkában. A gyermekek ekkor egyesével az edényhez jöttek, a kisméretű szúnyogháló darabot a tenyerükre fektették és a papírpépes keverékbe merítették. A háló felületén fennmaradó pépre virágokat és virágmagokat szórtak, majd a díszített „papírkezedeményt” az asztal mellé helyezett lepedőre borították. A hálót felületét egy szivaccsal megnyomkodták, hogy a felesleges vízből minél többet felitassanak, majd eltávolították a merített papírról a lyukacsos hálót. Miután minden kisgyermek merített már két-három alkalommal, meg is telt a lepedő alkotásokkal. Ezt a nedves textiliát a dajka segítségével óvatosan kivittük az óvoda teraszára száradni, mely kb. három órát vett igénybe.

Itt elvileg véget ért volna a foglalkozás, de maradt még a papírpépből és a virágmagokból is és egyiket sem szerettem volna kidobni, pazarolni. Ekkor támadt az az ötletem, hogy készítsünk ültethető papírbonbont a még fel nem használt anyagokból. A műveletet a nagycsoportos gyermekekkel hajtottuk végre. A pépbe kevertük a virágmagok háromnegyed részét, ezt a keveréket átszűrtük és a kezünkkel kinyomkodtuk belőle a felesleges vizet. A babakonyhában fellelt szilikon muffin formák aljába tettük az utolsó pár magot és a kipréselt magos papírkeveréket a kis formákba nyomkodtuk, majd kivittük a teraszra száradni a papírlapok mellé.

Differenciálás: A folyamatot a gyermekek nagyon élvezték, bár a kiscsoportos lányok közül ketten nem mertek belenyúlni a papírpépes vízbe, csak a virágokat és a magokat szórták rá a merített papírra. A bonbonok elkészítésében már csak a nagyok vettek részt.

Fejlesztési területek:

- a tárgyalkotó vizuális, esztétikai és manipulatív képességek fejlesztése

- a tárgykészítés folyamatainak, gondolkodásmódjának megtapasztalása
- taktilis érzékelés fejlesztése
- vizuális képzelet
- kreativitás
- eszközhasználat
- mozgáskoordináció fejlesztése
- kar és tenyér izmainak fejlesztése
- finommotorika fejlesztése
- szem-kéz koordináció fejlesztése
- térkitöltés és komponáló képesség fejlesztése
- új technika megismerése és gyakorlása
- színérzékelés és színészlelés
- a gondos kivitelezés képességének fejlesztése
- megfigyelőképesség
- arányérzék

Külön öröm és sikerélmény számomra, hogy idén anyák napjára a csiga csoportba járó gyermekek a foglalkozásaink ihlette, természetes anyagokkal dolgozó, kézműves technikákkal készített ajándékkal lepik meg anyukájukat, nagymamáikat. Sőt, még a szomszéd csoportban dolgozó óvodapedagógus is kérte, hogy az ő gyermekeivel is készítsék magbonbonokat, mellyel meglephetik majd a nagymamáikat.

12.kép: A nagy csapat papírmerítés előtt

13.kép: Az elkészült alkotások

Textília és fonal festése hagymával, céklával, lilakáposztával és pitypanggal

A következőkben négy foglalkozás anyagát ismertetem az olvasóval. A foglalkozások anyaga, célja, feladata, típusa, a növényeket leszámítva az eszközei, az előkészületek és a fejlesztési területek is megegyeznek, ezért egyben mutatnám be azokat.

A foglalkozás anyaga: pamut textilía és pamut fonal festése együstös eljárással

A foglalkozás célja: új technika ismertetése

A foglalkozás feladata: az együstös növényfestési technika bemutatása

A foglalkozás típusa: új ismeretet nyújtó

A foglalkozás eszközei: hagyma/cékla/lilakáposzta/pitypang, textilía, fonal, lábós, fakanál, víz, rezsó, konyhasó

A foglalkozás előkészítése, szervezési feladatok: Az óvodakertben lehetőségünk volt hagymát dugványozni és céklát vetni a gyermekekkel, így ezeket a zöldségeket közvetlenül a kertből tudtuk felhasználni. Sajnos a káposzta palánta elpusztult, így azt a piacon vettem a festéshez. A pitypangot az óvoda udvarán szedtük. A csoportszobában a vizuális asztalnál dolgoztunk. Mivel együstös növényfestési technikát alkalmaztunk, ezért festésenként egy nagyobb fazékra volt szükség, ebbe helyeztük a hagyma héját/ a felaprított káposztát/ felszeletelt céklát/ pitypang virágát. A pamut textíliát és a pamutfonalat is az edénybe tettük, majd felöntöttük annyi vízzel, hogy éppen ellepje a lábós tartalmát. Ezután az edényt a tálaló helyiségbe vittük a gyerekekkel, ahol az előre odakészített rezsón fél órán át forraltam a keveréket. A főzés ideje alatt a gyermekek visszamentek a csoportszobába, én pedig biztonságtechnikai okokból megvártam, míg letelik a forralási idő, majd biztonságos helyre tettem kihűlni az edényt. Ezután visszavittem a csoportszobába és kiszedtük belőle a megfestett textíliákat és fonalat, melyeket aztán alaposan kicsavartuk.

Fontos szem előtt tartani, és ezt meg is beszéltük a gyermekekkel, hogy a természetes színezékek szerves anyagokból, például növényekből készülnek, időnként szín- és textúrabéli eltéréseket okozhatnak. Ezek a változatok a természetesen festett textilía és fonal varázsát képezhetik, és fontos megérteni,

hogy a természetes színezékek nem biztos, hogy egyenletes eredményt adnak, és nem mindig sikerül tökéletesen egyenletes festést elérni.

Végül együtt megszemléltük a festés eredményét és kitergettük a befestett anyagokat száradni. A fonalak festése nem sikerült teljesen egyenletesre, ugyanúgy, mint a céklával festett textíliáé sem, de ez a gyermekeket egyáltalán nem zavarta.

Differenciálás: a nagyobbak segítettek a növények előkészítésénél, pucoltak és daraboltak, illetve az öblítés és a teregetés során is ők szorgoskodtak

Fejlesztési területek:

- Taktilis és vizuális érzékelés, észlelés: formák, anyagok érzékelése, észlelése
- Vizuális és verbális emlékezet fejlesztése: ismeretek felidézése, eszközök felsorolása, növények megnevezése, felsorolása
- Figyelem fejlesztése: a munkafolyamat folyamatos megfigyelése, követése
- Szem-kéz koordináció fejlesztése: magyarázattal egybekötött bemutatás utánzása, a szem-kéz mozgásának összehangolása
- Finommotorika fejlesztése: a felhasznált növények előkészítése, aprítása
- Mozgáskoordináció, téri tájékozódó képesség fejlesztése: a különböző tevékenységek során a helyzethez és a tárgyakhoz igazított mozgás
- Megfigyelőképesség és a gondos kivitelezés képességének fejlesztése: az új anyagok, munkafázisok és munkafogások megfigyelése és a gyakorlatban való kivitelezése
- Festéstechnikai tapasztalatok szélesítése az új technika által
- Színérzékelés fejlesztése és a színismeret bővítése
- Kommunikációs készség fejlesztése: a tevékenységek beszéddel kísérése, pozitív és érzelmek kinyilvánítása; gondolataik érthető közlése
- ítéletalkotási- és értékelőképesség fejlesztése

14.kép: Összegezőnk

16.kép: Káposztával festünk textíliát

Festés növényi levekkel

A foglalkozás anyaga: redukált növényi levekkel festékfuttatás akvarell papírra

A foglalkozás célja: új technika ismertetése; színérzék fejlesztése; vizuális fantázia fejlesztése

A foglalkozás feladata: a festékfuttatás technikájának bemutatása, gyakoroltatása; szintapasztalatok gazdagítása

A foglalkozás típusa: új ismeretet nyújtó, gyakorló

A foglalkozás eszközei: redukált növényi levek (káposzta, hagyma, cékla, pitypang), víz, festőedények, ecsetek, akvarell papír, rajztábla/alátét

A foglalkozás előkészítése, szervezési feladatok: A korábbi foglalkozásokon visszamaradt festőleveket visszaforraltam, redukáltam és felhasználásig kis befőttesüvegekben a hűtőben tároltam. Előkészítettem az akvarell papírt is: maszoló szalag segítségével rajztáblára, műanyag alátétre erősítettem őket, megakadályozva ezzel felpöndörödésüket az alkotási folyamat során. A gyermekekkel a vizuális asztalhoz ülve felelevenítettük a korábbi növényfestési élményeinket. Megszagolták a leveket, így sikerült beazonosítani mindegyiket. A lapok vízzel való benedvesítése után elkezdhették a festőlevelek futtatását is a felületen. Nem volt semmiféle kötött sorrend, szabadon választhatták meg melyik színnel dolgoznak. Minegyik korcsoportnál a felhasznált víz, illetve a festékanyag mennyiségére kellett csak figyelni, nehogy teljesen elázzon a papír. A festés végeztével az elkészült alkotásokat egy, a vizuális asztal mellé

terített viaszos vászon terítőre helyeztük száradni. A száradás után megszemléltük a munkákat, megbeszéltük, hogy ki milyen formát vél felfedezni benne, milyen színeket, árnyalatokat kaptunk.

Érdekes volt megfigyelni, hogy a nehezebben bevonható gyermekek is milyen kitörő lelkesedéssel, kötöttségek nélkül futtaták, folyatták a festéket. „Huuuu Zsuzsi néni, most nem festünk semmit, csak festünk? Huuu de jó!”

Differenciálás: A középső- és kiscsoportos gyermekek esetében az ecsetfogást kellett kiigazítanom több alkalommal a foglalkozás során, illetve a kisebbeknél jobban oda kellett figyelni a felhasznált víz és festékanyag mennyiségére, hogy megakadályozzuk a papír elázását

Fejlesztési területek:

- szem-kéz koordináció
- eszközhasználat
- vizuális differenciálás
- színérzékelés és észlelés fejlesztése
- színdifferenciáló képesség fejlesztése
- szintapasztalat gazdagítása új színárnyalat képzésével
- festéstechnikai tapasztalatok szélesítése
- kreativitás fejlesztése

17.kép: Festékfuttatás

18.kép: Nagy munkában

Összefoglalás

A tervezett foglalkozások mindegyikét megvalósítottam, a gyermekek örömmel vettek részt rajtuk. Aktivitásuk, motiváltságuk minden alkalommal magas szinten mozgott. Várták, számon tartották a foglalkozásokat. A tevékenységek során feladatomban tekintettem a gyermekek kognitív képességeinek, elsősorban az érzékelés és észlelés, az esztétikai elemző- és ítélőképesség, illetve a gyermekek vizuális és kommunikációs képességeinek fejlesztését. Mindvégig fontosnak tartottam a gyermeki alkotókedv és közlésigény felkeltését és segítését, egyéni képességeik és kreativitásuk fejlesztését.

Sikerült sok új élményt, tapasztalatot szerezniük, több eddig számukra ismeretlen technikával és eszközzel megismerkedniük. Az alkotásaikból kiállítást rendeztem az óvodában, amit az ide járó többi gyermeknek, a dolgozói és szülői közösség tagjainak is volt lehetősége megtekinteni és gyönyörködni az elkészült művekben.

Úgy érzem, sikerült bizonyítanom hipotézisemet, tehát a különböző, természetes anyagokkal dolgozó kézműves technikák, például a növényfestés, beépíthetők az óvodás korú gyermekek művészeti nevelésébe.

Az intézmény vezetőjétől engedélyt kaptam, hogy az élményporta területén található ingatlan konyháját használjam a jövőbeni foglalkozásaim során. Ez lehetőséget teremt számomra, hogy a gyermekekkel még több technikát megismertessek, ezen felül a növényfestési módszereink tárháza bővíthet. Így a kertben megtermelt növényeket még szélesebb körben tudjuk hasznosítani a művészeti tevékenységeink során.

Elsősorban a távolba tekintek ezzel az új módszerrel és művelem magam benne, de nagyon üdvös számomra, hogy azonnali hatást is el tudtam érni vele, hiszen a közvetlen kollégák és az óvodakert létrejöttét az alapoktól segítő és részben előhívó agráriumban jártas szakemberek is látnak benne perspektívát. Számomra például így nyer értelmet Egyetemünk unikális struktúrája, hiszen a Bószénfai Vadgazdálkodási Tájékoztató és a Neveléstudományi Intézet eme sajátos módon közelíthetnek egymáshoz és nagy lelkesedéssel segíthetik, megbecsülhetik egymás munkáját.

Hivatkozásjegyzék:

Anonym (2011): Az oroszán születésnapja – interjú Marék Veronikával. In: Gyermekirodalom.hu honlapja [online] Gyermekirodalom.hu, 2011 [2023.04.23.] <URL: <https://gyermekirodalom.hu/?p=434>

(Melléklet a 137/1996.(VIII.28.) Korm. rendelethez) [online] Jogiportal.hu, 2023 [2023.04.23.]<URL: <http://www.jogiportal.hu/index.php?id=0efxt2oxj3i31a5nc&state=20121217&menu=view>

Anonym (2005): Művészi élmény és a nevelés fontossága: Új Szó napilap In: új szó honlapja. [online] Szabadka: Új szó, 2005 [2023.04] <URL: <https://uj-szo.com/iskola-utca/muveszi-elmany-es-a-neveles-fontossaga>

Sándor Éva (2003): „Az én házam és a te házad” Képzőművészeti pedagógiai terápia. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, p. 9.

Rónai Gábor (2015): Megtartjuk a rajzórát? : A megújulás útjai II. A KIP-módszer használata a Dél-Dunántúl régióban. Kaposvár: Kaposvári Egyetem, p. 98.

Szabadi Edit (2021): A nevelés célja, feladatai. In: Az óvodapedagógiai színes világa. Sz: Petőné Vigh Katalin, Debrecen: Flaccus Kiadó, p. 68.

Williams, Harold M. (1991): The Language of Civilization:the Vital Role of the Arts in Education. Address given before the President’s Committee on the Arts and the Humanities. In: Institution of Education Sciences [online] New York City: Institute of Education Sciences, 1991. [2023.04.29.] <URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED355133.pdf>

Pataky Gabriella (2013): A vizuális képességek fejlesztésének tervezése. In: 2013 a külhoni magyar kisiskolások éve – Művészeti nevelés kora gyermekkorban (Módszertani kaleidoszkóp). Sz: Podráczky Judit, Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., p. 119-136.

Bailie, Patti (2012): Connecting children to nature- A multiple case study of nature center preschools. In: University of Nebraska honlapja. [online] Nebraska: University of Nebraska, 2012. [2023.04.11.] <URL: <https://digitalcom->

mons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=teachlearnstudent&fbclid=IwAR2bJHlRm7RpXy-26Ly8FvQsoZP0Q20napXZrCL-kXoWjGPYv-Zwhi7u9cl

Szittner Andrea – Penkala Éva – Landgráf Katalin (2001): Nagy Szövekönyv 1. Budapest: Mezőgazda Kiadó és Planétás Kiadó, p. 20-21.

Ortutay Gyula (1979): Festőnövények. In: Magyar néprajzi lexikon (Második kötet). Sz: Ortutay Gyula, Budapest: Akadémia Kiadó, p. 158.

Kemendi Ágnes (2021): Festés növényekkel- Fonalak, textíliák. Budapest: Cser Kiadó, p. 8-11.; 14-18.; 24.

Kemendi Ágnes (1989): Festőnövények. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, p. 5.; 7.; 11-16.; 18-24.; 40-41.; 49-50.

Wheeler, Lauren (2021): Vive textiles- What is natural dyeing and eco-printing exactly?. US, Oregon, Bend, In.: vive-textiles.com (online) (Orci 2023.04.29. 7:24) <https://vive-textiles.com/about-1>

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Gyakorló Óvodájának Pedagógiai programja. In: MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja [online] Kaposvár: MATE KC Gyakorló Óvoda, 2022 [2023.04.11.] <URL https://kaposvaricampus.uni-mate.hu/gyakovi/-/document_library/naax/view_file/3808645?_com_liferay_document_library_web_portlet_DLPortlet_INSTANCE_naax_redirect=https%3A%2F%2Fkaposvari-campus.uni-mate.hu%2Fgyakovi%3Fp_p_id%3Dcom_liferay_document_library_web_portlet_DLPortlet_INSTANCE_naax%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem Gyakorló Óvoda Élményporta bemutatása. In: MATE KC Gyakorló Óvoda honlapja [online] Kaposvár: MATE KC Gyakorló Óvoda, 2022 [2023.04.11.] <URL: <https://kaposvaricampus.uni-mate.hu/gyakorl%C3%B3voda-%C3%A9lm%C3%A9nyporta>

Bakonyi Anna (2021): A diverzitás mint érték. In: Az óvodapedagógiai színes világa. Sz: Petőné Vigh Katalin, Debrecen: Flaccus Kiadó, p. 68.

Anonym (2023): A lilakáposzta. In: Florapont honlapja [online] Florapont, 2023 [2023.05.06.] <URL: <https://florapont.hu/brassica-oleracea-l-var-capitata-haco-lilakaposzta/>

Anonym (2023): A hagyma. In: Sulinet honlapja [online] Sulinet, 2023 [2023.05.06.] <URL: <https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszettudomanyok/termeszetismeret/ember-a-termeszetben-5-osztaly/kornyezetunk-elovilaga/a-voroshagyma>

Anonym (2020): Kertészeti technológiák- A zöldségeskert növényei, cékla. In: Nemzeti Köznevelési Portál honlapja [online] NKP, 2020 [2023.04.15.] <URL: https://www.nkp.hu/tankonyv/technika_es_tervezes_5_nat2020/fejezet_03_fejezetnyito

J, Toman – J, Felix – K, Hísek (1981): A természet képekben. Budapest: Natura Kiadó, p. 88.; 150.

Beh Mariann (2018): A kert konyhája. Budapest: Book Kiadó, p. 81.; 84.

Jávorka Sándor- Csapody Vera (1962): Közép-Európai dísznövények színes atlasza. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó, p. 14.; 77.

Anonym (2022): A kerti árvácska. In: Kertpont honlapja [online] Kertpont.hu, 2022 [2021.04.13.] <URL: <https://www.kertpont.hu/kerti-arvacska-ultetese-gondozasa/>

Anonym (2022): A illatos ibolya. In: Kertpont honlapja [online] Kertpont.hu, 2022 [2021.04.13.] <URL: <https://www.kertpont.hu/illatos-ibolya-viola-odorata-gondozasa/>

Ábrajegyzék

1. kép: saját fotó
2. kép: saját fotó
3. kép: saját fotó
4. kép: saját fotó
5. kép: saját fotó
6. kép: saját fotó
7. kép: saját fotó
8. kép: saját fotó
9. kép: saját fotó
- 10.kép: saját fotó
- 11.kép: saját fotó
- 12.kép: saját fotó
- 13.kép: saját fotó
- 14.kép: saját fotó
- 15.kép: saját fotó
- 16.kép: saját fotó
- 17.kép: saját fotó
- 18.kép: saját fotó
- 19.kép: saját fotó
- 20.kép: saját fotó
- 21.kép: saját fotó
- 22.kép: saját fotó
- 23.kép: saját fotó
- 24.kép: saját fotó
- 25.kép: saját fotó
- 26.kép: saját fotó
- 27.kép: saját fotó
- 28.kép: saját fotó
- 29.kép: saját fotó
- 30.kép: saját fotó
- 31.kép: saját fotó
32. kép: saját fotó
- 33.kép: saját fotó
- 34.kép: saját fotó

Irodalomjegyzék

Nyomtatásban megjelent irodalmak:

- Beh Mariann (2018): A kert konyhája. Budapest: Book Kiadó, 231 p.
- Blake, Randolph – Sekuler, Robert (2000): Észlelés. Budapest: Osiris Kiadó, 618 p.
- Gaul Emil (1993): Kézművesség-Kézikönyv gyerekeknek tanítóknak. Budapest: Magyar Iparművészeti Főiskola, 176 p.
- Iker János (szakmai koordinátor) (2012): 2012 a külhoni magyar óvodák éve - Hét aranyalma – Módszertani gyűjtemény óvodapedagógusoknak. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 240 p.
- J, Toman – J, Felix – K, Hisek (1981): A természet képekben. Budapest: Natura, 430 p.
- Jávorka Sándor- Csapody Vera (1962): Közép-Európai dísznövények színes atlasza. Budapest: Mezőgazdasági Kiadó, 154 p.
- Kárpáti Andrea (1995): Vizuális képességek fejlesztése. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 695 p.
- Kemendi Ágnes (1989): Festőnövények. Budapest: Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, 53 p.
- Kemendi Ágnes (2021): Festés növényekkel- Fonalak, textíliák. Budapest: Cser Kiadó, 127 p.
- Nagyné dr. Réz Ilona (1996): Téri Tájékozódás (Fejlesztő program). Budapest: Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, 101 p.
- Ortutay Gyula (1979): Magyar néprajzi lexikon II. kötet. Budapest: Akadémiai Kiadó, 752 p.
- Petóné Vigh Katalin (Szerk.) (2021): Az óvodapedagógia színes világa. Debrecen: Flaccus Kiadó, 336 p.
- Podráczky Judit (Szerk.) (2013): 2013 a külhoni magyar kisiskolások éve – Művészeti nevelés kora gyermekkorban – Módszertani kaleidoszkóp. Budapest: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018 p.
- Rónai Gábor (2015): Megtartjuk a rajzórát? : A megújulás útjai II. A KIP-módszer használata a Dél-Dunántúl régióban. Kaposvár: Kaposvári Egyetem, 144 p.

Sándor Éva (2003): „Az én házam és a te házad” Képzőművészeti pedagógiai terápia. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógy-pedagógiai Főiskolai Kar, 65 p.

Szaitzné Gregorits Anna – DR Balázsne Szűcs Judit – Porkolábné DR. Balogh Katalin (2004): Komplex Prevenációs Óvodai Program (Kudarcc nélkül az iskolában). Budapest: Trefort Kiadó, 432 p.

Szittner Andrea – Penkala Éva – Landgráf Katalin (2001): Nagy Szövekönyv 1. Budapest: Mezőgazda Kiadó és Planétás Kiadó, 250 p.

Szittner Andrea – Penkala Éva – Landgráf Katalin (2001): Nagy Szövekönyv 2. Budapest: Mezőgazda Kiadó, 178 p.

Interneten található irodalmak:

(Melléklet a 137/1996.(VIII.28.) Korm. rendelethez) [online] Jogportal.hu [2023.04.23.]<URL: <http://www.jogportal.hu/index.php?id=0efxt2oxj3i31a5nc&state=20121217&menu=view>

Anonym (2005): Művészi élmény és a nevelés fontossága: Új Szó napilap In: új szó honlapja. [online] Szabadka: Új szó, 2005 [2023.04] <URL: <https://uj-szo.com/iskola-utca/muveszi-elmany-es-a-neveles-fontossaga>

Anonym (2011): Az oroszán születésnapja – interjú Marék Veronikával. In: Gyermekirodalom.hu honlapja [online] Gyermekirodalom.hu, 2011 [2023.04.23.] <URL: <https://gyermekirodalom.hu/?p=434>

Bailie, Patti (2012): Connecting children to nature- A multiple case study of nature center preschools. In: University of Nebraska honlapja. [online] Nebraska: University of Nebraska, 2012. [2023.04.11.] <URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=teachlearnstudent&fbclid=IwAR2bJH1Rm7RpXy-26Ly8FvQsoZP0Q20napXZrCL-kXoWjGPyv-Zwhi7u9cl> 299 p.

Williams, Harold M. (1991): The Language of Civilization:the Vital Role of the Arts in Education. Address given before the President’s Committee on the Arts and the Humanities. In: Institution of Education Sciences [online] New York City: Institute of Education Sciences, 1991. 19 p. [2023.04.29.] <URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED355133.pdf>

Mellékletek

19.kép: Virágot szedtünk

20.kép: Ezt a kis csokrot is lepréseltük

21.kép: Napfogó

22.kép: Az elkészült alkotással

23.kép: Jó móka a kalapálás

24.kép: Nagy munkában

25.kép: Az elkészült vájt domborművek

26.kép: Bájos alkotók és műveik

27.kép:

28.kép: Magbonbon készítettünk

29.kép: És el is ültettük

30.kép: Ajándék a nagymamáknak

31.kép: Szív küldi szívnek

32.kép: Festettünk káposztával, pitypanggal, céklával és hagymával

33.kép: A cékla festőleve

34.kép: Elmélyült alkotás

Nyilatkozat

Alulírott

név: SOLTRA ANDRÁS

születési hely és idő: KAPOSVÁR, 1976. 09. 24.

anyja neve: EGYED MARGIT EDIT

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: SOLTRA HANNA

születési hely és idő: KAPOSVÁR, 2016. 11. 02.

anyja neve: HORVÁTH PIROSKA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

.....

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név:.....KEMENCZEI ÁRPAD.....

születési hely és idő:.....KAPOSVÁR, 1987. 07. 21.....

anyja neve:.....VIDOSA ILDIKÓ MARIÁ.....

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név:.....KEMENCZEI HELENA.....

születési hely és idő:.....KAPOSVÁR, 2019. 01. 10.....

anyja neve:.....SZÉP ELIZABET ANNA.....

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

.....
aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: HAVASI-JENEY ZITA

születési hely és idő: BUDAPEST, 1976.02.19.

anyja neve: MARTINKOVITS EVA

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: HAVASI BARNABÁS

születési hely és idő: DOMBOVAR, 2017.10.14.

anyja neve: JENEY ZITA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Havasi Jeny Zita

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: NAGY NIKOLETTA

születési hely és idő: PECS, 1995.03.20

anyja neve: TAR ZSUZSANNA

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: GAZDAG BALINT

születési hely és idő: SZIGETVÁR, 2017. 12. 11.

anyja neve: NAGY NIKOLETTA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Gazdag-Nagy Nikolett

alíírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: Aspián Bernadett

születési hely és idő: Kaposvár, 1998. 12. 28

anyja neve: Sabice Andrea Mária

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: ROSTA'S BALINT

születési hely és idő: KAPOSVÁR, 2018. 11. 06.

anyja neve: ASPIÁN BERNADETT

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Aspián Bernadett

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név:.....ORSÓS ILONA.....

születési hely és idő:.....1990.05.08.....

anyja neve:.....FRANK ILONA.....

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név:.....HODÁK RIARA.....

születési hely és idő:.....KAPOSVÁR, 2016.05.13.....

anyja neve:.....ORSÓS ILONA.....

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

.....Hodás Ilona.....

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: TOLNAI MILÁN

születési hely és idő: KAPOSVÁR 1990.02.17.

anyja neve: UNGVÁKI KATALIN KLÁRA

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

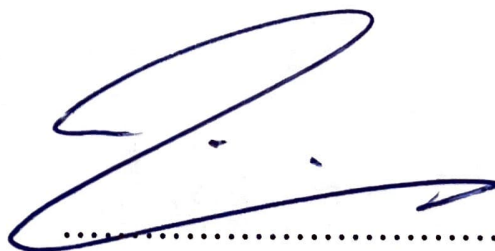
14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: TOLNAI ZÉTÉNY

születési hely és idő: KAPOSVÁR 2018.06.16.

anyja neve: TOLNAI-NÉMETH VIVIEN

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: Kulcsár Boróka

születési hely és idő: Kapornak, 1979. 12. 30.

anyja neve: Taruboczky Margit

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: Kulcsár Dávid

születési hely és idő: Kapornak, 2017. 05. 17.

anyja neve: Pfeiffer Boróka

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Kulcsár Boróka

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: NYITRAI LEILA.....

születési hely és idő: 1999.03.29.....

anyja neve: NÉMETH HEDVIG.....

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: SKIGETI KIARA.....

születési hely és idő: 2018.11.29.....

anyja neve: NYITRAI LEILA.....

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

.....
Nyitrai Leila

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: KISS MÓNIKA

születési hely és idő: VAPOSVÁR, 1991. 06. 13.

anyja neve: TORMA MÓNIKA JÉEN

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: MATE BENETT

születési hely és idő: VAPOSVÁR, 2019. 06. 21.

anyja neve: KISS MÓNIKA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Kiss Mónika

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: BLINOKKI ADEL

születési hely és idő: KAPOVÁR 1987. 09. 02

anyja neve: VELHÖFFER ILONA ÁGNES

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: BÓH GÁBRIÉLA

születési hely és idő: SZIGONYVÁR 2018. 10. 04.

anyja neve: BLINOKKI ADEL

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név:..... KOSA BERNADETT

születési hely és idő:..... 1976. 07. 29.

anyja neve:..... KOVACS ERZSEBET

hozzájárok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név:..... BALOG JAZMIN

születési hely és idő:..... SZIGETVÁR, 2016. 09. 15.

anyja neve:..... KOSA BERNADETT

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Balog Viktória
.....

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: CSUTORÁSNE' BENCZE BEATA

születési hely és idő: KAPOSVAR, 1985. 07. 30.

anyja neve: FARAGÓ ÉVA

hozzjárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: PÁVEL MASA TAMARA

születési hely és idő: KAPOSVAR, 2016. 07. 12

anyja neve: BENCZE BEATA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név: ARVAI GÁBOR

születési hely és idő: VAGYATA'D 1989. 11. 30.

anyja neve: KERTÉSZ ÉVA ZSUZSANNA

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név: ARVAI BOTOND

születési hely és idő: KAPOSVAR 2019. 11. 11.

anyja neve: BUKI BARBARA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

Arvai Gábor

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név:.....RADICS MÁRK.....

születési hely és idő:.....KAPOSVÁR, 1985. 08. 01.....

anyja neve:.....MÉHELYI JOLÁN.....

hozzjárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név:.....RADICS MÁRK.....

születési hely és idő:.....KAPOSVÁR, 2018. 10. 05.....

anyja neve:.....RADICS-DECSI VANDA.....

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

....

aláírás

Nyilatkozat

Alulírott

név:..... FABIAN BÉLA

születési hely és idő:..... 1984. 03. 31. BONYHÁD

anyja neve:..... CSIKI ERZSÉBET

hozzájárulok ahhoz, hogy Packy-Rónai Zsuzsanna az általa tartott vizuális foglalkozásokon fényképeket készítsen gyermekemről és azokat szakdolgozatában felhasználja.

14. életévét be nem töltött gyermekem adatai, akiről a felvételek elkészítését engedélyezem:

név:..... FABIAN PATRIK

születési hely és idő:..... PÉCS

anyja neve:..... FERENCZ ZSOFIA

Kijelentem, hogy a fent nevezett kiskorú személy törvényes képviselője vagyok, a szülői felügyeleti jogom felfüggesztve, korlátozva, illetve megszüntetve nincs, a jelen nyilatkozat megtételére jogosult vagyok.

.....
aláírás

NYILATKOZAT

Alulírott PACHY-RÓNAI ZSUZSANNA SÁRA, a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, KAPOSVÁRI Campus, ÖVODAPÉTA HÓRUS szak nappali/levelező* tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év május hó 08 nap

Pachy-Rónai Zsanna
Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védésre javas-
lom / nem javaslom*.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: 2023. év május hó 08 nap

Bj
Belső konzulens

*Kérjük a megfelelőt aláhúzni!